

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Збірник наукових матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції

30 вересня 2020 року

Частина II

За загальною редакцією
доктора культурології, професора,
завідувача кафедри культурології та інформаційної діяльності
Ю. С. Сабадаш

Маріуполь – 2020

Редакційна колегія:

Ю. С. Сабадаш, доктор культурології, професор (голова),
С. В. Янковський, кандидат філософських наук, доцент.

Затверджено на засіданні кафедри культурології та інформаційної діяльності
(протокол № 4 від 20.10.2020)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою
історичного факультету Маріупольського державного університету
(протокол № 3 від 21.10.2020)

Ф 42

Феномен бібліотек у сучасному світі : зб. мат. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 30 вересня 2020 р. : у 3 ч. / Маріуп. держ. ун-т ; гол. ред. Ю. С. Сабадаш ; упоряд. С. Янковський. – Маріуполь : МДУ, 2020. – Ч. II. – 84 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Феномен бібліотек у сучасному світі», яка відбулася 30 вересня 2020 року з ініціативи кафедри культурології та інформаційної діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової, фахової спільнот України та Білорусі.

У тематичних напрямках учасників конференції висвітлені актуальні питання якісних змін бібліотек, розвитку бібліотечної справи і інформаційно-культурного середовища у забезпеченні сталого розвитку України та її територіальних громад.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами розвитку бібліотек і бібліотечної справи в країні.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів несуть автори, опублікованих у збірнику доповідей

© Автори тез, 2020

© МДУ, 2020

ЕЛЕКТРОННА ПЕРІОДИКА У СИСТЕМІ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Однією з тенденцій розвитку інформаційного суспільства є органічне поєднання академічної та університетської науки. Посередником цього діалогу був і залишається науковий журнал – основне оперативне джерело нової інформації про досягнення науки і техніки, що сприяє прискоренню науково-технічного прогресу. Наукова комунікація — вкрай важлива складова розвитку науки, її рушійна сила. Серед засобів наукової комунікації — через текст та через міжособистісне спілкування (конференції тощо) — чільне місце по праву належить журналу.

Соціологічні дослідження інформаційних потреб користувачів, які проводилися в нашій країні та за рубежом, свідчать, що вчені багатьох галузей науки вважають журнали одним із важливих джерел інформації. Американська асоціація психологів провела дослідження, яке показало, що 84% вчених різних університетів основну інформацію отримують саме з періодики. В журналах публікується близько двох третин усієї наукової інформації, необхідної для спеціалістів, але стрімке зростання кількості журналів та їх обсягів поставило під загрозу здатність мережі швидко й ефективно передавати інформацію. Тому актуальним є питання створення та формування альтернативного традиційним журнальним виданням електронного ресурсу.

Електронні журнали вивчають Я. Горбунко, А. Бессараб, І. Антоненко, О. Антопольський, О. Баркова, В. Копанєва, Н. Литвинова, Н. Мамедова, О. Сокур, Т. Ярошенко та ін.

За даними ЮНЕСКО, сьогодні в усьому світі виходить близько 100 тисяч наукових журналів, причому з електронними базами даних. У більшості випадків доступ до повнотекстових електронних ресурсів зарубіжних наукових журналів платний, безкоштовно можна отримати лише назви статей, прізвища авторів і коротку анотацію. Але наукові електронні журнали стали найбільш «цитованим» джерелом інформації в університетському навчанні. Адже, за умови дотримання параметрів стандартів, публікації на віртуальних сторінках визнаються як наукові, мають рекомендації статусних експертів, містять достовірні факти і результати наукової рецепції, і отже, можуть бути зараховані МОН України при наданні наукових ступенів і звань.

У контексті сказаного доречно відтворити визначення електронного наукового журналу, подане Т. Ярошенко: електронний журнал – джерело наукової інформації та засіб наукової комунікації, що є закінченим електронним ресурсом; вміщує групу електронних документів (статей), які пройшли редакційно-видавниче опрацювання і процедуру рецензування, мають вихідні відомості, призначені для довготривалого зберігання,

розповсюдження у незмінному вигляді, всі копії якого відповідають оригіналу [5] Беззаперечним є твердження Г. Шемаєвої, що формування електронних наукових видань сприяє досягненню якісно нового рівня повноти й оперативності задоволення інформаційних потреб суспільства в наукових знаннях [4, с. 10].

Щодо електронного наукового фахового видання – це документ, інформація в якому подана у формі електронних даних, що пройшов редакційно-видавниче опрацювання, призначений для поширення у незмінному вигляді, має вихідні відомості та внесений до затверджених ВАК України переліків наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук і на які можна посилатися у наукових статтях і дисертаціях [3].

Початком розробки електронного журналу вважають жовтень 1976 р., коли Національний науковий фонд США приступив до реалізації програми Electronic Information Exchange System. Незважаючи на технологічну недосконалість перших інформаційно-пошукових систем і високу вартість передачі, інформаційна цінність цієї послуги для користувача була очевидною. На початковому етапі електронний журнал виглядав лише електронною копією традиційної друкованої версії. Згодом з'являється й інша модель журналу – електронний журнал у чистому вигляді. У 1980-ті роки виникли перші електронні журнали: «The Online Chronicle», «The Online Hotline», «The Electronic Magazine» [1, с. 32].

Початок 90-х характеризується активними дослідженнями та експериментами з електронними періодичними виданнями, які через появу мережи Інтернету та вебтехнологій набувають різноманітних змін. Спочатку форма представлення електронних журналів у мережі була однаковою: повні тексти статей доступні онлайн, пошук здійснювався від змісту номера до публікації. Більшість мережових періодичних видань все ще виглядали як їхній друкований еквівалент.

Починаючи з 2000 року науковці швидко приймають електронні журнали, як альтернативу друкованим, відбувається їхня очевидна інтеграція у наукове інформаційне середовище. Виникають нові види журнальних статей: препринти статей, надіслані до рецензованих видань, остаточні варіанти опублікованих статей та статті, що ніколи не були представлені в журналах. Пропонується електронний дизайн із додатковою функціональністю, кольоровою графікою, мультимедіа, гіперпосиланнями до баз даних. Мережові наукові періодичні видання тепер відрізняються від паперових аналогів більшими можливостями щодо розміщення основних та додаткових матеріалів.

Щорічне збільшення кількості електронних журналів було надзвичайно стрімким. До 2005 року майже усі наукові журнали з'являються в мережі Інтернет. Деякі навіть припиняють вихід у друкованому вигляді.

Незважаючи на те, що все більше наукових журналів виходить в електронному форматі, проте їх суттєві характеристики залишаються такими

ж, як і у традиційних видань, а пропонуються лише нові технічні можливості.

Сьогодні робота з електронними журналами в бібліотеках зазнає кардинальних змін. Наприклад, у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) має місце як традиційне бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів журнальними періодичними виданнями, так і з використанням мережевих електронних ресурсів, де одночасно із внутрішнім застосовуються й зовнішні інформаційні системи (електронні журнали та бази даних). У бібліотеці таку роботу забезпечують декілька підрозділів, але основне навантаження приходить на зали періодичних видань відділу обслуговування літературою гуманітарного профілю Інституту бібліотекознавства НБУВ. Читачі мають широкий доступ до надійної й рецензованої наукової інформації видання «ELSEVIER» та реферативних баз даних Scopus та Web of Science, які є найбільш уніфікованими реферативними і цитатними базами даних наукової періодики, рецензованої науково-дослідницької літератури.

Scopus - найбільша база даних, що містить анотації та інформацію про цитування рецензованої наукової літератури, з вбудованими інструментами відстеження, аналізу та візуалізації даних. У базі міститься 23700 видань від 5000 міжнародних видавців, в галузі природничих, суспільних і гуманітарних наук, техніки, медицини та мистецтва. Scopus безперервно обробляє, збагачує і робить доступними величезну кількість даних, при цьому дотримується суворих стандартів контролю якості для підтримки цілісності бази даних. Однією з основних функцій цієї бази є вбудована в пошукову систему інформація про цитування.

Web of Science (до 2014 Web of Knowledge) — платформа, на якій розміщено бази наукової літератури і патентів. Web of Science охоплює матеріали з природничих, технічних, біологічних, суспільних, гуманітарних наук і мистецтва. Центральною частиною платформи є наукометрична, реферативна, міжнародна база даних Web of Science Core Collection WoS(CC) (до 2014 мало назву Web of Science) , яка включає в себе понад 18000 провідних журналів, розміщені у трьох ключових індексах наукової літератури:

- SCIE (Science Citation Index Expanded) індексується 8300 журналів, архів з 1900 року,
- SSCI (Social Science Citation Index) — 2900, архів з 1900
- ANCI(Art and Humanities Citation Index) — 1600 видань, архів з 1975.

Деякі видання одночасно представлені у кількох індексах.

За своєю соціально-комунікаційною й економічною сутністю оригінальний електронний журнал відрізняється від друкованого тим, що він є спеціалізованим виданням, що організовується групою фахівців, які локально або мережево забезпечують оперативний доступ до інформації та більш швидке видання статей. У такому журналі, як правило, є бібліографічна служба й пошукова система, що дозволяє вести тематичний пошук відразу в усьому архіві.

Стрімкий розвиток електронних журналів та безумовні переваги, що

несуть електронні журнали, спричиняють прогнози щодо припинення вже у недалекому майбутньому видання традиційних (паперових) журналів.

В інформаційному суспільстві бібліотеки всього світу працюють з колекціями друкованих журналів і одночасно з журналами електронними, як і взагалі з електронними ресурсами. Бібліотечні фахівці, які намагаються швидко реагувати на будь-які зміни, повинні вміти добре управляти і колекціями електронних журналів. Сьогодні, безумовно, вже зрозуміло, що електронні журнали швидко стають важливою складовою інформаційного суспільства в системі наукових комунікацій, а отже, своєчасними стають численні дослідження з боку не лише видавців, компю'терних спеціалістів, науковців, а й бібліотечно-інформаційних фахівців. Адже бібліотеки всього світу є лідерами у забезпеченні інформаційних потреб користувачів, наданні оперативного та зручного доступу до світових ресурсів, у тому числі і до наукових електронних журналів у будь-який час.

Отже, варто відмітити, що відбулися радикальні зміни у системі наукової комунікації, пов'язані з появою та використанням електронної форми наукового журналу. Трансформація форми наукового журналу у зв'язку із появою Інтернету сприяла відкриттю нових перспектив в інформаційному забезпеченні науки, створенню принципово нових ресурсів, форм організації та напрямків дослідницької діяльності. Незважаючи на переваги та недоліки, оригінальна електронна наукова періодика завдяки унікальним особливостям, безсумнівно, є ефективним засобом поширення наукової інформації і, очевидно, що її позиція з часом міцнішатиме.

Література

1. Зелінська Н. В. «Традиційна» періодика у системі сучасної наукової комунікації: тенденції та перспективи / Н. В. Зелінська // Наука України у світовому інформаційному просторі / НАН України. - К. : Академперіодика, 2014. - Вип. 5. - С. 20-27.

2. Коновець О. Сучасна періодика в системі наукової комунікації / О. Коновець // Вісн. Київського Нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. Журналістика / відп. ред. В. В. Різун. - К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2013. - Вип. 16. - С. 9-15.

3. Костенко Л. Й. Сучасний стан та проблеми української академічної наукової періодики / Л. Й. Костенко // Наука України у світовому інформаційному просторі / НАН України. - К. : Академперіодика, 2013. - Вип. 8. - С. 27-33.

4. Положення про електронні наукові фахові видання [Електронний ресурс]: затверджено наказом МОН України від 30.09.2004 р. № 768/431/547.- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1329-04>.

5. Шемаєва Г. Електронні періодичні видання наукових установ України в системі наукових комунікацій / Г. Шемаєва // Бібліотечний вісник. – 2006. – № 5. – С. 8–13.

6. Ярошенко Т. Наукові комунікації ХХІ століття: електронні ресурси для науки та освіти України / Т. Ярошенко// Бібліотечний вісник. – 2006. – № 5. – С. 17–22.

И. И. Бадасен
/ г. Мариуполь /
И. Г. Бадасен
/ г. Мариуполь /

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КУЛЬТУРНО-ИНФОРМАЦИОННОГО ЦЕНТРА МАРИУПОЛЬСКОГО МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КОМБИНАТА ИМЕНИ ИЛЬИЧА

«Вместе можно добиться большего, чем по отдельности» – именно по такому принципу работает Музей истории Мариупольского металлургического комбината имени Ильича (ММКИ) (директор И. И. Бадасен) и библиотека профкома комбината (директор О. К. Ковалёва).

Началось это сотрудничество в 2013 году – в Музее была оформлена экспозиция «Таланты твои, комбинат!», в которой были представлены книги, литературные произведения, работы декоративно-прикладного творчества, награды (дипломы, благодарности, грамоты) и фотографии творческих сотрудников из фондов Музея и библиотеки. Целью экспозиции было познакомить с творчеством ильичёвцев более широкую аудиторию.

Сотрудники библиотеки принимали активное участие в подготовке программы к 100-летию со дня рождения Макара Мазая, организовали встречу молодёжи с членами семьи известного сталевара, во время которой использовали материалы газетного, журнального и фотоархива Музея, кадры видеохроники.

Не один раз организовывали литературные конкурсы, посвящённые Дню рождения комбината, готовили альманахи и красочные буклеты, которые Музей постоянно использует в своей повседневной работе. По мнению библиотекарей, залогом успеха этих мероприятий стали активность читателей и постоянная поддержка со стороны руководства профкома и комбината. Важным направлением в работе библиотеки являются привлечение читателей к краеведческой литературе и поддержка литературно одарённых жителей города.

На сегодняшний день Музеем и библиотекой реализован целый ряд интересных и необычных совместных проектов. Среди них литературные конкурсы «Трудовая слава комбината», «Рабочая профессия моя» привлекли внимание ветеранов предприятия. На суд жюри было представлено множество поэтических произведений, проза, посвящённые редким металлургическим профессиям, трудовым биографиям самодельных авторов, а ведь именно из них и складывается история комбината. Итоги конкурса подводились в Музее и сопровождались показом фото- и видеоархива, ветераны рассказывали о своей работе, а старшеклассники школ Кальмиусского района с интересом их слушали – получились замечательные профориентационные мероприятия.

В числе конкурсов был также посвящённый 150-летию мариупольского

Городского сада – по фотографиям, которые предоставил Музей, писали литературные произведения во всех жанрах. Победители конкурса приняли участие в съёмках музыкально-поэтического видеосюжета, который позже был показан по городскому телевидению.

Ещё одна удачная форма работы – проведение презентаций местных авторов, когда в Музее есть возможность показать условия работы сотрудника, орудия его труда, продукцию, которую он выпускает и тут же узнать, как он проводит своё свободное время, что является его вдохновением к труду.

Важный сегмент совместной деятельности Музея и библиотеки – проведение мероприятий, укрепляющих связь поколений. Одно из ярких воспоминаний – встреча учащихся Мариупольского высшего металлургического профессионального училища, молодых работников с представителями ильичёвских династий «От прошлого – в будущее». Началась она с экскурсии по Музею, произошло символическое посвящение в трудовую семью металлургов в зале памяти Макара Мазая, работники библиотеки рассказали о наиболее известных династиях комбината, затем со стихами выступили те, чьё литературное мастерство совершенствовалось вместе с комбинатом.

Интересно, что эта встреча получила неожиданное продолжение: на ней родилась идея создания фото-аудио-диска «Династия - гордое слово, слились поколения в нём» о выдающихся трудовых династиях: Бендриков, Антоненко-Китаевых, Богодица, Махортовых, Кияшко, Кучериных, Зориных-Хариных. В записи диска использовали семейные и музейные архивы, записи голосов из архива радио и интересные истории семей озвучивал библиотекарь. Этот диск стал лауреатом мариупольского фестиваля «Книга и пресса Мариуполя» в номинации «Краеведение. История» как первая электронная книга по истории.

К многогранной работе присоединились старшеклассники и лицеисты – с их активным участием были проведены конкурсы чтецов «У войны не женское лицо», «Поэтическая летопись войны», на которых звучали не только стихи о войне поэтов-классиков, воспоминания очевидцев, но и поэзия собственного сочинения юношества.

Популярными стали в майские и сентябрьские дни программы «Памятники Мариуполя», «Улицы помнят – улицы знают», «Кровь людская – не водица...», «Память пылающих лет». Впечатление от мероприятий усиливало присутствие участников в зале Музея, посвящённом оккупации города, среди экспонатов и звуков, передающих дыхание того времени.

И, наверное, самое главное – в Музей истории и библиотеку профкома всегда и сейчас можно приходить бесплатно.

Можно бесплатно получить справку и консультацию, книги, периодическую печать, подготовиться к реферату на любую тему, послушать тематическую лекцию или побывать на обзорной экскурсии, получить истинное наслаждение в выставочном зале Музея – у нас всегда рады посетителям.

Упомянутые мероприятия – лишь малая часть воплощённых в жизнь совместных инициатив культурно-информационного центра ММКИ. Ещё больше идей впереди и очень надеюсь, что всем им суждено, будет исполниться, помогут сохранить выдающуюся историю предприятия, промышленного Кальмиусского района, Мариуполя и привьют любовь к родному краю новым и новым поколениям жителей нашего города.

УДК 021.6:001.891

Д. В. Бойко
/ м. Мариуполь /

ВПЛИВ ВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ПРОФІЛІВ ВЧЕНИХ У СИСТЕМІ GOOGLE SCHOLAR НА РЕЙТИНГ УНІВЕРСИТЕТУ

Рейтинги університетів впливають на низку важливих факторів для закладів вищої освіти. По-перше, на фінансування. З 2020 року Міністерство освіти і науки України розробило нові показники, що впливають на дотації ЗВО, до цих показників входять «масштаб університету; контингент; регіональний коефіцієнт; позиції у міжнародних рейтингах; обсяг коштів на дослідження, які університет залучає від бізнесу чи з міжнародних грантів» [1]. З огляду на це, позиції в міжнародних рейтингах можуть покращити стан фінансування університетів. По-друге, залучення студентів. Чим вищий рейтинг університету, тим більше можливостей залучити більшу кількість студентів. По-третє, можливості для отримання міжнародних грантів, оскільки потрапляння університету до міжнародного рейтингу робить ЗВО більш впізнаваним, отже, такий заклад освіти має більше шансів отримати гранти від міжнародних інвесторів на розвиток науки. Окрім цього, високий рейтинг університету свідчить про те, що університет приділяє багато уваги розвитку науки, що, на думку іспанської компанії “Webometrics”, яка займається світовими рейтингами університетів, сприяє покращенню прогресу науково-технічного рівня країни та підвищенню добробуту громадян [2]. Відповідно до цього, проблема дослідження чинників, що впливають на рейтинг закладів вищої освіти, є актуальною.

Розглянемо вплив на рейтинг університету ведення наукових профілів у системі Google Scholar. Показники web-присутності вчених у вище зазначеній системі лежать в основі «Рейтингу прозорості: найкращі університети за цитованістю в топових профілях Google Scholar» (“TRANSPARENT RANKING: Top Universities by Citations in Top Google Scholar profiles”), який відслідковує іспанська лабораторія “Cybermetrics Lab” Національної дослідницької ради Іспанії, що діє при Міністерстві науки та інновацій Іспанії. Лабораторія збирає дані цитованості профілів науковців двічі на рік – у червні-липні та у січні. Автори рейтингу зазначають, що цитованість публікацій науковців університету відображає присутність вчених у вебпросторі [2], що сприяє відкритості університету відносно наукової

роботи, яка проводиться у межах освітнього закладу. Як зазначає Р. Радейко, особливістю рейтингу є те, що цитованість визначається пошуковою системою Google Scholar, яка займається індексацією наукових публікацій і виконує інформаційні та наукометричні функції. Пошукова машина Google Scholar індексує наукові публікації в мережі інтернет, відслідковуючи лише пов'язані з наукою сайти та збираючи інформацію про місцезнаходження та зміст наукових статей для індексування [3]. Важливою умовою потрапляння до рейтингування є створення науковими працівниками освітнього закладу власних профілів у системі Google Scholar. За умови проведення наукової діяльності, але відсутності профілів вчених, система не додає індекс цитованості до загального рейтингу університету, а ЗВО втрачає свої рейтингові позиції.

Наукова бібліотека Маріупольського державного університету з кінця 2016 – початку 2017 років почала працювати з кафедрами та деканатами над створенням профілів викладачів у системі Google Scholar. Зважаючи на те, що вимоги “TRANSPARENT RANKING: Top Universities by Citations in Top Google Scholar profiles” постійно оновлюються та доповнюються, а кількість штатних наукових працівників університету не є сталою, робота над редагуванням та створенням профілів проводиться на систематичній основі.

На другу половину 2019 року – січень 2020 року було оголошено вимоги рейтингу прозорості університетів.

1. У шапці профілю необхідно вказувати нормовану (офіційну) назву університету та інституційну електронну адресу. Автори рейтингу зазначають, що ця інформація використовується під час фільтрації профілів та даних цитованості.

2. Визначальними є цитати на 110 найкращих загальнодоступних профілів наукових співробітників кожного університету. Слід зауважити, що десять найкращих профілів виключаються зі списку під час підрахунку сумарного числа цитат. На думку розробників “TRANSPARENT RANKING: Top Universities by Citations in Top Google Scholar profiles”, за рахунок виключення десяти топових профілів поліпшується загальна репрезентативність наукової діяльності установи. Відповідно до сумарної величини цитат найкращих ста профілів вчених формується рейтингова таблиця освітніх закладів зі всього світу у порядку зменшення цього показника.

3. Важливою умовою участі у рейтингуванні є включення до найкращих профілів лише тих, що належать особам. Це означає, що профілів журналів, відділів установ, груп не має бути у загальному переліку. Якщо не виконати цю умову, то заклад виключається з рейтингу. Установі автоматично нараховується нуль цитат.

4. При наявності у одного автора дублікатів профілю необхідно додавати до переліку лише один з них, а саме той, що має кращі показники. Шахрайською вважається поведінка організацій, які залишають у загальному списку дублікати профілів з метою зменшення загальної кількості сторінок вчених, що використовуються для підрахунку рівня цитованості.

5. Підпис імені автора у шапці профілю повинен мати транслітеровану (англійську) версію. При відсутності підпису транслітерованого імені профіль може бути виключений зі списку, а тому навіть найкращі показники цитованості такої сторінки не буде враховано. Таким чином, установа втратить позиції у рейтингу. Автори “TRANSPARENT RANKING...” наголошують, що у шапці профілю після назви установи не потрібно вказувати ступінь, академічну посаду чи приналежність до кафедри.

6. Заклад виключається з рейтингу за шахрайську поведінку. До переліку наукових профілів мають додаватися лише сторінки авторів, які мають приналежність до установи. Так, включення до списку авторів, що не працюють в освітньому закладі, карається виключенням ЗВО із рейтингу [4].

Відповідно до зазначених вище вимог, інформаційно-аналітичним сектором інформаційно-бібліографічного відділу наукової бібліотеки Маріупольського державного університету з вересня 2019 року до січня 2020 року було проведено роботу із аналізу ведення профілів науковими співробітниками університету. Для цього інформаційно-бібліографічним відділом було налагоджено співпрацю із відділом кадрів з метою виявлення та виключення зі списку профілів тих вчених, які більше не є штатними науковими співробітниками установи. Таким чином, було дотримано пункту 6 вимог рейтингу щодо запобігання шахрайській поведінці. Після проведення моніторингу профілів інформацію з проханням виключити зі списку Маріупольського державного університету профілі викладачів, які вже не працюють в університеті, було передано до національного бібліометричного та наукометричного сервісу «Бібліометрика української науки», створеного Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського. Постійна співпраця зі співробітниками Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського над списками профілів науковців освітнього закладу є важливою складовою роботи над поліпшенням наукової присутності вчених Маріупольського державного університету в інтернет-просторі.

Робота з науковими профілями вчених включала в себе і створення нових сторінок наукових співробітників університету. Це було зумовлено тим, що, по-перше, викладацький склад поповнився новими співробітниками, які до того не мали сторінок у системі Google Scholar, по-друге, не всі вчені створили профілі у 2016-2017 роках, по-третє, деякі науковці втратили доступ до своїх старих профілів, тому необхідно було створювати нові сторінки у Google Scholar. В останньому випадку виникала проблема наявності профілів-дублікатів, адже за відсутності доступу до старого профілю поставала проблема унеможливлення його видалення. З огляду на це, інформацію було передано до «Бібліометрики української науки» з проханням виключити зі списку університету старі профілі та замість них включити нові профілі до переліку. Власників двох профілів було попереджено, що на їхню корпоративну пошту, яка прив'язана до сторінки у системі, має надійти лист із проханням обрати один із двох профілів як основний. За деякий час після обрання необхідного профілю Google Scholar автоматично видаляє з пошукової системи профіль-дублікат. Що ж стосується безпосередньо списку

профілів наукових співробітників університету, то наші колеги із Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського швидко реагують на інформацію про необхідність внесення змін, тому змінений список, як правило, з'являється упродовж доби. Таким чином, вирішується проблема наявності сторінок-дублікатів у загальному переліку наукових профілів, що мають приналежність до установи, і виконується вимога протидії шахрайській поведінці збільшення показників цитованості для потрапляння у міжнародний рейтинг. Завдяки створенню профілів наукових співробітників університету, які до того не мали сторінок у системі Google Scholar, вдалося збільшити наукову присутність Маріупольського державного університету зі 129 сторінок до 171 сторінки. Співпраця інформаційно-бібліографічного відділу наукової бібліотеки із викладачами допомогла покращити позиції у загальному рейтингу вебприсутності університету, а також збільшити кількісні показники цитованості.

Найоб'ємнішою була робота з виявлення недоліків в оформленні профілів науковців університету у системі Google Scholar. На основі аналізу профілів відповідно до вимог рейтингу були сформульовані рекомендації з поліпшення якості ведення сторінок вчених. Кожному науковому співробітнику були розіслані рекомендації щодо внесення правок в оформлення його власного профілю. Окрім цього, надсилалися листи на всі кафедри з переліком недоліків в оформленні сторінок у Google Scholar викладачами, що працюють на цих кафедрах, та проханням внести необхідні корективи до їхніх профілів із зазначенням строку внесення змін. В подальшому листи надсилалися до усіх деканатів університету з рекомендаціями щодо внесення змін до сторінок у Google Scholar наукових співробітників підрозділів та кафедр. Для відслідковування загальної картини роботи зі зміни, створення, видалення профілів було створено зведену таблицю по наявності/відсутності профілів у викладачів кафедр та стану ведення цих профілів. Така таблиця розсилалася на всі кафедри та в усі деканати університету. Загалом було надіслано близько 300 листів.

Завдяки проведеній роботі у січні 2020 року Маріупольський державний університет потрапив до рейтингу університетів світу "TRANSPARENT RANKING: Top Universities by Citations in Top Google Scholar profiles". З 70 українських університетів, яким вдалося посісти позиції у переліку університетів світу, що набрали бали за цитованістю, Маріупольський державний університет посів 53 позицію. Цей рейтинг ліг в основу щорічного рейтингу університетів світу «Webometrics Ranking of World Universities» компанії «Webometrics». У ньому наш університет вперше потрапив до першої сотні: ми посіли 99 позицію з-поміж 318 українських університетів, які були включені до рейтингу.

Література

1. Більше грошей – сильнішим. МОН опублікувало розподіл держфінансування університетів у 2020 році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/bilshe-groshej-silnishim-mon-opublikovalo-rozpodil-derzhfinansuvannya-universitetiv-u-2020-roci> (дата звернення: 29.04.2020).

2. About Us. *Ranking web of universities*. URL: http://www.webometrics.info/en/About_Us (дата звернення: 04.05.2020).

3. Оприлюднено рейтинг університетів за показниками Google Scholar Citations (липень 2017). *Блог Романа Радейка*. URL: <http://aphd.ua/opryliudнено-reitynh-universytetiv-za-pokaznykamy-google-scholar-citations-lypen-2017/> (дата звернення: 29.04.2020).

4. TRANSPARENT RANKING: Top Universities by Citations in Top Google Scholar profiles. *Ranking web of universities*. URL: <https://www.webometrics.info/en/transparent> (дата звернення: 04.05.2020).

УДК 021.1

О. О. Бугас
/ м. Курахове /

БІБЛІОТЕКА В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

В доповіді розглядається значення бібліотеки в сучасному інформаційному просторі та вплив інформаційних технологій на зміст і форми бібліотечної роботи.

Головним завданням бібліотек завжди було збирання, зберігання, поширення, виробництво та використання загальнодоступної інформації. На сьогодні ж бібліотеки повинні перетворювати інформацію в цінний національний потенціал, від якого може залежати сталий розвиток усього українського суспільства.

Інформаційна культура – це вміння читача правильно формулювати свої запити, вміти відбирати, оцінювати і створювати якісно нову культуру [8]. Інформаційне вміння – це розуміння тексту, володіння логічними прийомами роботи з ними, вільне орієнтування в потоці інформації [8].

Інформаційні технології – це сукупність методів, виробничих процесів, інтегрованих з метою збирання, опрацювання, зберігання, розповсюдження, показу й використання інформації в інтересах її користувачів [3, с.2]. Вже давно зрозуміло, що електронні посібники, ігрові ресурси більш привабливі для сучасних людей. Комп'ютери продовжують завойовувати світ, тому формувати інформаційну культуру неможливо без залучення нових інформаційних технологій, можливостей мережі Інтернет.

Інформаційні технології та комп'ютери увійшли в усі сфери людської діяльності, тому використання таких технологій в бібліотеках не виняток. Комп'ютер для бібліотекаря – це засіб та інструмент швидкого, точного, повного отримання інформації. Завдяки комп'ютеризації стало більш очевидно, що бібліотека – це центр збереження та поширення не тільки самих документів, а й орієнтир для читачів у пошуку інформації про них. Адже від знайденої з допомогою комп'ютера інформації читачі потім переходять до книжкових полиць. Такий своєрідний міст між віртуальним світом і реальною бібліотекою сприяє її популярності, поєднуючи старі форми з новітніми

інформаційними технологіями, перетворюючи бібліотеку на особливе інтелектуальне середовище, що спонукає до здобуття потрібної інформації.

На сьогоднішній день в бібліотеках використовують нові форми роботи із залученням комп'ютерних технологій: електронні виставки, випуски бібліографічних списків, презентації, мультимедійні перегляди, відвідування віртуальних музеїв світу, відеобесіди, чат-конференції, а також новітні інформаційні технології: медіаогляди, інтерактивні засоби для проведення заходів, дистанційне інформування читачів, інформаційно-бібліографічне обслуговування читачів.

Як бачимо, сьогодні бібліотека стає інформаційним центром, необхідним абсолютній більшості населення. Інформаційна функція стає пріоритетною, відмінною рисою її є аналіз, обробка, оперативне доведення до користувача, а інформація стає товаром, який набуває концептуального, фактографічного характеру, що узагальнює вже готові результати інформаційного пошуку.

Основними пріоритетами в застосуванні новітніх технологій у бібліотеках є: значне скорочення часу на обслуговування користувачів, можливість добору інформації за максимально короткий термін із максимальної кількості джерел, можливість самостійного пошуку інформації, найповніше розкриття фонду бібліотеки, підвищення інтересу до бібліотеки та формування позитивного іміджу.

Бібліотечна інновація – це оригінальна, нестандартна ідея, методика, проект, які виходять за межі існуючих канонів і традиційних форм і відображають новий підхід до змісту й організації бібліотечного обслуговування, до технології управління бібліотекою [3, с.3].

Бібліотеки були і залишаються основою духовного і морального розвитку суспільства, носіями ідеї культурної інтеграції. Вони процвітатимуть і розвиватимуться тільки у тому випадку, якщо відстань для них не є перешкодою, а їх співробітництво ефективне.

Бібліотека сьогодні – це реальний інтегратор змін, що поєднує інформаційно-бібліотечні ресурси і освітній процес. Бібліотека здійснює свою діяльність у декількох напрямках і виконує інформаційну, освітню, культурно-виховну та найголовнішу сьогодні комунікаційну функцію. У цьому контексті бібліотека повинна вибудовувати нові типи відносин між бібліотекарем і користувачем, відпрацьовувати нові навички спілкування з книгою, людиною і культурою в цілому, тим самим сприяючи формуванню полікультурної особистості, яка сприймає світ у всьому його різноманітті й активно виявляє себе в ньому.

Сучасна бібліотека сприяє розвитку особистості, допомагає інтенсивному вихованню свідомих громадян, патріотів, набуттю молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формуванню у підростаючого покоління потреби та вміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньоестетичної культури.

Час формує нове покоління читачів, але місце бібліотек не повинно

змінюватись. Бібліотеки отримують новий глибокий зміст, нові можливості.

Література

1. Бабич В. Роль бібліотек в інформатизації суспільства і підвищенні інформаційної культури / В. Бабич // Бібл. планета. – 1998. – № 1. – С. 17–20.

2. Гарагуля С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: орієнтація на користувача / С. Гарагуля // Бібл. вісн. – 2014. – № 6. – С. 17–23. – Режим доступу: libkor.com.ua/php/lib_theme_files/Orientaciya.pdf. – Назва з екрана.

3. Гаркуша В.В. Шкільний бібліотекар /Гаркуша В.В.//Практичний досвід – С.2-3

4. Іваницька Т. Інформаційний простір бібліотеки: нові технології – нові можливості / Т. Іваницька // Вища шк. – 2011. – № 4. – С. 113–122.

5. Філіпова Л. Бібліографічні системи України в інформаційно-комп'ютерному середовищі: теорія, організація, технологія : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 07.00.08 / Л. Філіпова ; Харк. держ. акад. культури. – Харків, 1999. – 34 с.

6. Цуріна О. Публічні бібліотеки та їх роль у забезпеченні інформаційних потреб населення / О. Цуріна // Бібліотека в інформаційному суспільстві: пошуки гармонії, шляхи трансформації. Тези регіональної науково-практичної конференції (21–22 листоп. 2002 р.). – Вінниця, 2002. – С. 31–32.

7. Шрайберг Я. Роль бібліотек у забезпеченні доступу до інформації та знань в інформаційному віці / Я. Шрайберг // Вища шк. – 2007. – № 4. – С. 60–74.

8. https://osvita.ua/school/lessons_summary/proftech/13633/.

УДК 021.8:655.59

І. В. Бузова
/ м. Маріуполь /

ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У ПІДГОТОВЦІ НАУКОВИХ ВИДАНЬ ЩОДО ВКЛЮЧЕННЯ ДО ОНОВЛЕНОГО ПЕРЕЛІКУ ФАХОВИХ ВИДАНЬ УКРАЇНИ

Провадження наукової діяльності, згідно Закону України «Про вищу освіту» є одним із основних завдань закладу вищої освіти. Стаття 65 каже, що «наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти. Провадження наукової і науково-технічної діяльності університетами, академіями, інститутами є обов'язковим» [4].

Наукова діяльність разом з освітньою та міжнародною діяльністю ЗВО є одним з основних показників, які враховується у формулі розподілу видатків державного бюджету на вищу освіту [7].

Одним з напрямів наукової діяльності є видання наукових фахових видань. Маріупольський державний університет протягом останніх 10 років плідно працює у цьому напрямку. З 2011 р. Університет двічі на рік видає збірник наукових праць «Вісник Маріупольського державного університету» в 5-ти серіях : «Економіка», «Право», «Філологія». «Історія. Політологія», «Філософія, культурологія, соціологія» (далі Вісник). Маріупольський державний університет (далі Університет) має достатньо вагомні результати у цьому напрямку: протягом 2013-2019 рр. серії Вісника «Економіка», «Право», «Історія. Політологія», «Філологія» були включені до Переліку наукових фахових видань України. Всі серії видання індексуються в міжнародних наукометричних базах даних. Повні тексти статей усіх серій доступні на Порталі «Наукова періодика України», в електронних бібліотеках та базах даних наукової інформації.

Із самого початку роботи з цим науковим виданням наукова бібліотека Маріупольського державного університету (далі Бібліотека) приймає активну участь в процесі видання Вісника та подальшої його інтеграції у світовий науковий простір, щорічно аналізує результати публікаційної активності видання. Більш детально участь бібліотеки виложено у публікаціях, що були оприлюднені на міських науково-практичних конференціях та у вигляді щорічних аналітичних довідок [1-3, 5, 8].

Відповідно до Наказу МОН України від 15.01.2018 за № 32, який затвердив новий Порядок формування Переліку наукових фахових видань України» було розпочато роботу з підготовки серій Вісника щодо їх включення до оновленого Переліку фахових видань України. Новий Порядок висунув до наукових фахових видань посилені вимоги, метою яких є розвиток вітчизняного наукового потенціалу, підвищення якості опублікованої у них наукової інформації, та інтеграція цих видань до світового наукового простору [6].

На Бібліотеку було покладено завдання виявити стан відповідності серій Вісника вимогам Наказу, знайти проблемні місця, намітити ймовірні шляхи вирішення проблем.

З цією метою протягом квітня-жовтня 2018 р. спільно з членами редколегій та відповідальними секретарями серій Вісника співробітниками Бібліотеки було проаналізовано стан відповідності кожної з серій Вісника вимогам Положення та визначено недоліки для кожної з серій індивідуально. За результатами аналізу було складено зведену таблицю відповідності вимогам усіх серій видання за 9 категоріями. Таким чином було отримано чітку картину готовності до включення в оновлений Перелік щодо кожної з серій.

У грудні 2018 р. таблицю «Рекомендації щодо приведення серій видання «Вісник Маріупольського державного університету» до вимог Порядку формування Переліку наукових фахових видань України» було оприлюднено та обговорено на засіданні Науково-методичний ради Університету, де для кожної з серій було остаточно затверджено терміни виконання наступних позицій Рекомендацій :

- сформувати склад редколегій серій видання «Вісник Маріупольського державного університету» відповідно до діючих вимог.

- залучити до співробітництва рецензентів поданих до публікації матеріалів відповідно до діючих вимог.

- створити умови збереження рецензій на статті у відповідних редколегіях серій видання «Вісник Маріупольського державного університету»

- забезпечити супроводження англomовного інтерфейсу сайтів серій видання «Вісник Маріупольського державного університету»

- внести зміни до оформлення та змісту сайтів з україномовним та англomовним інтерфейсами серій видання «Вісник Маріупольського державного університету» відповідно до вимог Наказу

- заключити договір з компанією Crossref щодо надання послуг з присвоєння індексів DOI на опубліковані матеріали серій видання «Вісник Маріупольського державного університету»

- присвоювати індекси DOI на опубліковані матеріали відповідно затверджених термінів виходу серій видання «Вісник Маріупольського державного університету»

- для оформлення списків використаної літератури перейти на використання відповідних зарубіжних стилів бібліографічного опису

- наводити індекси DOI до наукових праць при оформленні списків використаної літератури.

На основі Рекомендацій було розроблено індивідуальний план з просування для кожної з серій Вісника до списку «Б» Переліку з визначенням строків та відповідальних осіб. У плані також чітко окреслена зона відповідальності Бібліотеки.

Протягом усього 2019 р. Бібліотека в тісній співпраці з членами редколегій, відповідальними секретарями, відділом інформації та зв'язків з громадськістю згідно визначених термінів працювала над виконанням прийнятих Рекомендацій.

Так, у частині, що стосувалась формування нового складу редколегій серій Вісника, Бібліотека допомагала відшукувати інформацію про українських та зарубіжних науковців у відповідних наукових напрямках, які б відповідали вимогам Положення. У залучених до співпраці науковців перевірялись дані про кількість необхідних публікацій в міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science, правильність надання даних про науковця у профілях Scopus та Publons, наявність ідентифікаторів ORCID або ResearcherID, відшукувалась актуальна інформація про місце роботи та контактні дані науковців. Аналогічним чином збиралась інформація про залучених до співпраці рецензентів.

На виконання пункту, що стосувався внесення змін до оформлення та змісту сайтів з україномовним та англomовним інтерфейсами серій Вісника, Бібліотекою було розроблено новий механізм передавання метаданих та повного тексту Вісників для розміщення на відповідних сайтах, оскільки Вимоги передбачають індивідуальну сторінку доступу до кожної із статей.

Тому, у співпраці з відповідальною особою, що адмініструє сайти серій Вісника, розроблено форму індивідуальної сторінки, яка враховує вимоги агенства Crossref. Згідно розробленої форми відповідні виконавці отримують підготовлений бібліотекою документ з постатейними метаданими на весь черговий випуск.

Університетом було заключено договір щодо надання послуг з присвоєння індексів DOI з Видавничим домом «Інтернаука», який є в Україні офіційним партнером реєстраційного агенства Crossref. Після заключення договору співробітники Бібліотеки опанували принципи формування індексів DOI та навчили цього відповідальних секретарів. На Бібліотеці залишилась функція перевірки вже сформованих ними індексів перед завантаженням даних безпосередньо на платформу Crossref.

У грудні 2019 р. було повторно проаналізовано стан відповідності серій Вісника вимогам Положення з урахуванням зробленого протягом року. За результатами аналізу було прийнято рішення у першу чергу формувати пакет документів на присудження категорії «Б» серіям «Економіка», «Право», «Історія. Політологія», які на той момент вже мали статус фахових, відповідали практично усім вимогам, і за новим Положенням були включені до категорії «В».

Бібліотека приймала участь у заповненні Бланків заявки на включення наукового видання до Переліку наукових фахових видань України, які є одним з елементів пакету документів, що подаються на розгляд Експертних рад Міністерства освіти і науки України. Протягом грудня 2019 – лютого 2020 р. повні пакети документів було сформовано та подано на розгляд. За результатами розгляду рішеннями Атестаційної колегії Міністерства у березні-липні 2020 р. усім поданим виданням було присуджено категорію «Б».

У найближчій перспективі перед Бібліотекою стоїть завдання втілити останні пункти з Рекомендацій, що стосуються переходу на використання відповідних зарубіжних стилів бібліографічного опису для оформлення списків використаної літератури та наведення індексів DOI до наукових праць при оформленні списків використаної літератури. Співробітниками розроблено Проект оновлених Вимог до оформлення публікацій, де виложено нові правила оформлення, згідно яких Бібліографічний список має бути оформленим за Harvard Referencing Style, який є найбільш поширеним міжнародним стилем бібліографічного опису в галузі гуманітарних та суспільних наук. Сформульовано основні правила оформлення списку та наведено приклади оформлення бібліографічних описів різних видів видань. Окремою вимогою вказано, що у всіх випадках, коли у цитованого матеріалу є DOI, його необхідно вказувати в самому кінці бібліографічного посилання.

У термін до 1 січня 2021 р. планується сформувати пакети документів та подати на розгляд на присудження категорії «Б» для серій «Філологія» та «Філософія, культурологія, соціологія».

Література

1. Аналіз авторського складу серій видання "Вісник Маріупольського державного університету" [Електронний ресурс] : аналітична довідка / уклад. І. В. Булова, М. Л. Шевцова. – Маріуполь : МДУ, 2019. – 20 с. – (Сер. "НБ МДУ – науковцю"; вип. 3). – Режим доступу : <http://repository.mdu.in.ua/jspui/handle/123456789/816>.
2. Булова І. В. Грани взаємодія научної бібліотеки і Маріупольського державного університету в сфері видавничої діяльності / І. В. Булова // Видавнича діяльність бібліотек Маріуполя: напрямки та нові моделі розвитку : матеріали V міської науково-практичної конференції бібліотек м. Маріуполя, 29 вересня 2016 р. / під ред. А. П. Шакули. – Маріуполь : МДУ, 2016. – С. 9-12.
3. Булова І. В. Інтеграція університетських наукових видань до світового наукового простору / І. В. Булова // Науково-дослідна діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету : матеріали IV наук.-метод. семінару, 25 лют. 2016 р. / ред. А. П. Шакула. – Маріуполь : МДУ, 2016. – С. 18–23.
4. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
5. Наукова ефективність серій видання "Вісник Маріупольського державного університету" [Електронний ресурс] : аналітична довідка / уклад. І. В. Булова, М. Л. Шевцова. – Маріуполь : МДУ, 2018. – 24 с. – (Сер. "НБ МДУ – науковцю"; вип. 2). – Режим доступу : <http://repository.mdu.in.ua/jspui/handle/123456789/536>.
6. Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України [Електронний ресурс] : Наказ МОН від 15.01.2018 № 32. – Режим доступу : <https://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0148-18>.
7. Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності [Електронний ресурс] : Постанова Кабінет Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-rozpodil-vidatkiv-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishchoyi-osviti-na-osnovi-pokaznikiv-yih-osvitnoyi-naukovoyi-ta-mizhnarodnoyi-diyalnosti-1146-241219>.
8. Результати інтеграції серій видання "Вісник Маріупольського державного університету" у світовий науковий простір [Електронний ресурс] : аналітична довідка / уклад. І. В. Булова, М. Л. Шевцова. – Маріуполь : МДУ, 2017. – 22 с. – (Сер. "НБ МДУ – науковцю"; вип. 1). – Режим доступу : <http://repository.mdu.in.ua/jspui/handle/123456789/242>.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ КАНАЛ КОМУНІКАЦІЇ БІБЛІОТЕКИ

Присутність сучасної бібліотеки у віртуальному просторі є невід'ємною складовою діяльності установи. Сайти, блоги, сторінки або групи у соціальних мережах надають можливість бібліотекам в умовах стрімкого розвитку технологій залишатися затребуваними інформаційними центрами, орієнтованими на потреби користувачів.

Соціальні мережі – один із ефективних каналів комунікації бібліотек із громадою, постійними або потенційними користувачами, із партнерами та колегами.

Для бібліотечної установи наявність представництва у соціальній мережі має свої переваги. Офіційна мережева сторінка формує суспільну думку про установу, інформує широку аудиторію про діяльність бібліотеки, дозволяє оперативно доносити інформацію до користувачів та встановлює з ними інтерактивну взаємодію. Популяризація книги та читання, представлення та розкриття фондів, реклама бібліотечних послуг, ресурсів та інформаційних продуктів, збільшення звернень до сайту бібліотеки - це ще не весь перелік можливостей, які безкоштовно отримує бібліотека, використовуючи соціальні онлайн-платформи.

За статистичними даними, в Україні на липень 2020 року популярність соціальних медіа розподілилася наступним чином: Facebook - 49.99%, Pinterest - 26.12%, YouTube - 10.05%, Twitter - 4.58%, Instagram - 3.29%, інші – 5, 97% [2].

На початку осені 2019 року рекламні інструменти Facebook дозволили охопити 18 млн унікальних користувачів. Українці стали значно активнішими користувачами мережі Facebook протягом першого півріччя 2019 року. Так, станом на вересень 2019, в середньому протягом місяця один юзер поширював 2 пости, залишав 3 коментарі та ставив 17 лайків [4].

Ці дані свідчать про те, що бібліотекам необхідно використовувати такі ресурсні можливості соціальних мереж, зокрема Facebook, задля популяризації роботи установ.

Ефективність присутності бібліотеки в соціальній мережі Facebook залежить від якісного адміністрування сторінки або групи, унікальності контенту, комунікації з користувачами. Саме комплекс цих параметрів впливає на кількість підписників сторінки, активність аудиторії, її охоплення та ступінь залученості.

До складу КУ «МЦБС» м. Маріуполя входять 16 бібліотек, які представлені у соціальній мережі Facebook. Кожна бібліотечна установа має бібліотекаря, відповідального за адміністрування мережевої сторінки, а його обов'язки прописані у регламентуючих локальних документах, таких як

«Положення про сайт та соціальні мережі» та у посадовій інструкції. Організаційно-методичний відділ Центральної міської публічної бібліотеки ім. В. Г. Короленка здійснює моніторинг бібліотечних мережевих сторінок усієї системи, надає консультативну допомогу з метою поліпшення якості їх модерування. У 2020 році була створена група організаційно-методичного відділу у Facebook.

Вивчення Facebook-сторінок бібліотек, які входять до складу КУ «МЦБС», дозволило дослідити тенденції їхнього адміністрування та скласти рекомендації для подальшого розвитку задля ефективного комунікування із користувачами. Було виявлено, що у 11 бібліотек сторінка зареєстрована не як група або сторінка бібліотеки, а як персональна сторінка на ім'я завідувача філіалом чи письменника, чиє ім'я носить бібліотека. Серед інших мережевих представництв – 2 групи та 3 бібліотечні сторінки.

Якісне адміністрування сторінки або групи – це системне та цілеспрямоване управління мережевим представництвом бібліотеки, що складається із вивчення потреб цільової аудиторії, створення контент-плану з таймінгом публікацій, дотримання балансу між корисним та цікавим наповненням сторінки.

Інформація в мережі Інтернет частіше за все потребує перевірки та уточнення. Викликати сумніви у достовірності може сама інформація, джерело її надання або платформа, на якій вона розміщена. Адміністратори мережевих сторінок бібліотек Маріуполя відповідально ставляться до публікацій та ретельно перевіряють їх зміст, оскільки користувачі довіряють бібліотекам як надійному джерелу інформації.

З метою залучення до спільноти більш широкого кола користувачів бібліотеки намагаються наповнювати сторінку цікавим, корисним та унікальним контентом, який викликає бажання поставити «вподобайку» та зробити репост. Такі дії призводять до розповсюдження інформації від бібліотечної спільноти до потенційних користувачів.

Яким повинен бути контент сторінки? Скільки публікацій на місяць необхідно викладати?

У соціальних мережах для користувача важливе спілкування, отримання інформації та можливість розважитися, тому контент сторінки має задовольняти всі ці потреби.

Поступово бібліотеки Маріуполя відходять від формального адміністрування сторінок. Публікації-звіти про проведені соціокультурні заходи хоча і знайомлять аудиторію із роботою бібліотеки, проте носять ситуативний характер. Мережева сторінка бібліотеки, наповнена тільки таким контентом, не є цікавою для широкої аудиторії. Тому перед бібліотекарями, які відповідають за адміністрування Facebook-сторінки установи, постає питання необхідності розробки тематичного контент-плану з мультимедійним наповненням.

Під час роботи з графіком публікацій важливо враховувати їхню мету. Інформаційні, залучаючі та рекламні пости, які публікуються у певному співвідношенні, підтримують постійну зацікавленість користувача даною

мережевою сторінкою. Періодичність та тематику постів працівники кожної бібліотеки визначають виходячи з потреб аудиторії та професійних можливостей бібліотекарів. Одним із варіантів графіку є рівномірне розділення публікацій за трьома темами.

Брендовий контент:

- фото та логотип бібліотеки;
- контакти, години роботи;
- інформація про бібліотеку та напрями діяльності;
- гіперпосилання на офіційний сайт бібліотеки.

Тематичний контент:

- календар бібліотечних подій;
- інформація про нові надходження літератури;
- розкриття книжкових фондів;
- популяризація електронних ресурсів та баз даних.

Емоційний розважальний контент:

- звітування щодо культурно-просвітницької діяльності бібліотеки;
- цікаві повідомлення розважального характеру [1].

Необхідно вказати, що на сьогодні не всі бібліотеки міста працюють за складеним графіком публікацій.

Моніторинг Facebook-сторінок бібліотек, які входять до складу КУ «МЦБС» м. Маріуполя, за 2019 та 2020 роки дозволив дослідити контентне наповнення, кількість та частоту публікацій.

Загальна кількість публікацій на сторінках бібліотек за 2019 рік становить 2329 постів, а станом на перше серпня 2020 року – 1499.

Частота публікацій на рік у бібліотек різна: мінімальна складає 22 поста, максимальна – 383.

До 100 публікацій за 2019 рік мають 8 бібліотек, до 200 публікацій – 3 бібліотеки, понад 200 публікацій – 5 бібліотек.

Увесь контент на досліджуваних бібліотечних Facebook-сторінках можна умовно розділити на 4 групи:

1. Інформаційні та залучуючі пости, які є власною продукцією бібліотеки.

За 2019 рік кількість публікацій - 29, за 2020 рік – 478.

2. Репости з інших джерел.

За 2019 рік кількість публікацій - 471, за 2020 рік – 315.

3. Звіти про події в бібліотеці (проведені заходи, підготовлені виставки та інше).

За 2019 рік кількість публікацій - 1551, за 2020 рік – 478.

4. Посты рекламного характеру, анонси заходів, інформація про бібліотеку та інше.

За 2019 рік кількість публікацій - 278, за 2020 рік – 228.

Одна із переваг соціальних мереж - комунікація з користувачем, яка не обмежена часовими або просторовими показниками. Значно розширює комунікативні можливості бібліотеки в середовищі соціальних мереж правильний підбір тематики і змісту публікацій, які мають створювати

дискусійні приводи й стимулювати активне коментування [3].

Соціальні мережі надають можливість отримувати зворотній зв'язок від користувачів через анкетування, проведення опитувань про бібліотечні послуги, продукти. Вікторини, конкурси, публікації відгуків від користувачів підтримують користувацькій інтерес до конкретної сторінки бібліотеки, а також до діяльності бібліотеки в цілому.

З метою дослідження ефективності комунікації з користувачами на бібліотечних сторінках у соціальних мережах необхідно вивчати ступінь залученості аудиторії, реакції на пости, а також приділяти увагу коментарям користувачів. Для бібліотек КУ «МЦБС» м. Маріуполя ці показники становлять:

- поширень бібліотечних постів у 2019 році - 2360, у 2020 році – 2366;
- коментарів на бібліотечні публікації у 2019 році – 1016, у 2020 році – 831;
- реакцій на публікації у 2019 році – 54731, у 2020 році - 32490.

На коливання показників суттєво вплинули події 2020 року, а саме пандемія COVID-19. В умовах вимушеної ізоляції Інтернет став одним із провідних джерел отримання інформації та засобом проведення дозвілля, а соціальні мережі задовольняли потреби громадян у спілкуванні. Для бібліотек змінилися умови роботи та обслуговування користувачів.

Карантин змусив бібліотеки переорієнтувати підхід до наповнення мережеских сторінок. Підтримуючи користувачів у складних епідеміологічних умовах, бібліотекарі ділилися інформацією із офіційних джерел про правила дотримання карантину та про заходи, які дозволяють зменшити ризики захворювання.

Під час самоізоляції важливим було не втратити зв'язок із користувачами. Бібліотечні сторінки у соціальних мережах стали надійним інструментом підтримки віртуальної взаємодії з аудиторією. Традиційні бібліотечні форми соціокультурної роботи трансформувалися у віртуальні на сторінках бібліотек у мережі Facebook.

Бібліотекарі ділилися відгуками про книжки, залучали користувачів до участі у флеш-мобах, у відео-форматі знайомили з літературними цікавинками, вітали із календарними святами та проводили майстер-класи. Інтерактивні плакати, вікторини, тести, онлайн-кросворди та онлайн-ігри, віртуальні подорожі, відео-добірки з цікавими фактами та інша інформаційна й розважальна продукція від бібліотекарів була актуальна для користувачів як під час самоізоляції, так і в умовах адаптивного карантину з обмеженими можливостями проведення соціокультурних заходів.

Нові виклики потребували від бібліотечних фахівців і мобілізації власних можливостей. Розуміння того, що необхідно урізноманітнювати контентне наповнення сторінок призвело до опанування бібліотекарями нових програм та хмарних сервісів, таких як Onlinetestpad, Learningapps, Powtoon, Kahoot!, Genially, Biteable, Testix та інших.

Отже, наявність сторінки у соціальній мережі та якісне її адміністрування дозволяють бібліотечній установі підтримувати ефективну комунікацію з аудиторією в онлайн-форматі, своєчасно реагувати на

позаштатні ситуації та знайомити з роботою бібліотеки широке коло користувачів соціальних мереж.

Література

1. Лазоренко І. М. Потенціал використання соціальної мережі Facebook бібліотеками вищих навчальних закладів України / І. М. Лазоренко // Соціальні медіа для бібліотек: середовище, ресурс, сервіс: матеріали круглого столу, Харків, 31 жовтня 2017 року / редкол.: І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, Н. Д. Гаєва; Харківський національний медичний університет. – Харків: ХНМУ, 2017. – С. 56-62.

2. Статистика соціальних мереж України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://gs.statcounter.com/social-media-stats/all/ukraine/#monthly-202006-202007>.

3. Тарасенко Н. Інформаційні комунікації в середовищі соціальних мереж: аспекти стандартизації бібліотечного сегмента / Н. Тарасенко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. - 2017. - Вип. 46. - С. 455-477. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2017_46_30.

4. Facebook та Instagram в Україні [Електронний ресурс] - Режим доступу: [https://plusone.com.ua/research/Facebook%20%D1%82%D0%B0%20Instagram%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20\(%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202019\).pdf](https://plusone.com.ua/research/Facebook%20%D1%82%D0%B0%20Instagram%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20(%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202019).pdf).

УДК [025:004.65]:908

О. В. Дейниченко
/ м. Маріуполь /

ТЕМАТИЧНА БАЗА ДАНИХ З ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ ТОПОНІМІВ – ВАЖЛИВИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ РЕСУРС В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ

Процес декомунізації викликав чергову хвилю перейменувань топонімів. Як наслідок масштабності цього процесу, вкрай актуальним стало вирішення низки проблем, пов'язаних з помилками у співвідношенні старих й нових назв як адміністративно-територіальних одиниць в цілому, так і окремих вулиць, провулків тощо.

По-перше, співробітники бібліотек, музеїв, архівів, які опрацьовують краєзнавчу інформацію, безпосередні користувачі краєзнавчих ресурсів, а інколи і пересічні громадяни стикаються з неможливістю точної територіальної ідентифікації згадуваних у тих чи інших джерелах об'єктів. У повсякденному житті це може призвести до тимчасової дезорієнтації у просторі, особливо в умовах, коли на адресних табличках на стінах будинків, на мапах і планах все ще відображаються не тільки нові, а й старі назви:

наприклад, на популярній Google Maps у Маріуполі все ще існує вул. Енгельса, а її нова назва (з жовтня 2018 р. це – вул. Архітектора Нільсена [4]) міститься тільки в адресах кількох з вказаних на мапі підприємств й організацій. В умовах інформатизації бібліотек та інших культурно-інформаційних центрів помилки фахівців у визначенні «сучасних адміністративних координат» об'єктів, які згадують у своїх працях «дослідники історичного минулого сіл та містечок», призводять, як зазначає Н. Волошінська, до проблеми «достовірності відомостей у краєзнавчих електронних ресурсах» [1, с. 64-65], що в подальшому негативно впливає на отримання повноцінних результатів пошуку необхідної інформації про них.

По-друге, процес безпомилкової територіальної ідентифікації окремих об'єктів ускладнюється наявністю помилок, які викликані тим, що формулювання назв топонімів не є уніфікованим, а також тим, що частина старих й нових назв – дублетні, й інколи тільки хронологічний аспект розповіді свідчить про те, який саме з об'єктів автор має на увазі. Яскравий приклад – вулиці, що присвячені славетному живописцю, уродженцю Маріуполя А.І. Куїнджі: до повернення вулицям старої частини міста історичних назв у грудні 1991 р. його ім'я носила нинішня вул. Карасівська, з березня 2016 р. – колишня вул. Артема [4].

Вирішенню вказаних проблем сприяла б наявність інформаційного ресурсу з розширеними можливостями пошуку, який би містив різноманітні варіанти назв топонімів. На рівні адміністративно-територіальних одиниць таким ресурсом стала база даних (*далі – БД*) «Адміністративно-територіальний устрій України. Зміни і доповнення», створена фахівцями Національної історичної бібліотеки України [1, с. 64]. На рівні нашого міста подібну функцію виконує поданий на офіційному сайті Маріупольської міської ради «Словник вулиць міста Маріуполя (за адміністративними районами), селищ Сартана, Старий Крим, Талаківка, сіл Виноградне, Приморське, Піонерське» [4] (*далі – Словник вулиць*). Він акумулює інформацію з низки документних ресурсів, пов'язаних з перейменуванням топонімів на території міста Маріуполя, а також селищ та селищ міського типу, які на момент укладання Словника вулиць адміністративно входять до складу нашого міста. При цьому за станом на 23.01.2020 Словник вулиць висвітлює тільки топонімічні назви у Маріуполі, смт. Талаківка, смт. Сартана, смт. Старий Крим, с. Гнутове та у садівничих, садово-городніх товариствах, розташованих на їх території; назви із зазначених у заголовку Словника вулиць сіл Виноградне, Приморське, Піонерське відсутні.

Загалом до нинішньої версії Словника вулиць входить більше ніж півтори тисячі назв (*див. табл. 1*), проте зазначимо, що деякі з них є дублетними: це ті вулиці, проспекти, які проходять через кілька районів міста, садівничих товариств тощо. Окрім дублетних зустрічаються назви й однакові, що використовуються для найменування різних об'єктів, про що свідчать відображені у Словнику вулиць унікальні номери в Реєстрі вулиць (наприклад, вул. Абрикосова вказана 6 разів і співвідноситься з 5 унікальними номерами в реєстрі) [4].

Словник вулиць представляє собою html-сторінку, отже його можливості обмежено лише одним видом пошуку – це пошук конкретного вказаного буквосполучення у текстовому шарі сторінки. На відміну від даного словника, представлений на урядовому порталі «Реєстр адміністративно-територіального устрою», що містить актуальні назви вулиць, площ, провулків населених пунктів держави, – це заархівований xml-файл [3], доступ до якого в онлайн-режимі взагалі неможливий (щоб переглянути перелік топонімів конкретного міста, необхідно завантажити на власній пристрій дані за всіма адміністративними одиницями України).

Таблиця 1

Кількість топонімів, відображених у «Словнику вулиць міста Маріуполя (за адміністративними районами), селищ Сартана, Старий Крим, Талаківка...» [4]

Вказана частина території: район м. Маріуполь	Кількість об'єктів*	Вказана частина території: село, селище міського типу	Кількість об'єктів*
Кальміуський	445 (28,3%)	смт. Талаківка	72 (4,6%)
Приморський	361 (22,9%)	смт. Сартана	49 (3,1%)
Центральний	357 (22,7%)	смт. Старий Крим	21 (1,3%)
Лівобережний	259 (16,5%)	с. Гнутове	10 (0,6%)
<i>Всього, р-ни м. Маріуполь</i>	<i>1 422 (90,3%)</i>	<i>Всього, с. / смт.</i>	<i>152 (9,7%)</i>
Всього по м. Маріуполь та с. / смт.			1 574 (100%)

* У дужках відображено відсоткову частину від загальної кількості вказаних назв.

Таким чином, на погляд співробітників наукової бібліотеки Маріупольського державного університету (далі – НБ МДУ), доречним стало створення тематичної БД вільного доступу з розширеними можливостями пошуку, яка б містила старі й нові, затверджені міськвиконконом та варіативні назви місцевих топонімів. Оскільки у порівнянні з іншими довідковими виданнями й електронними ресурсами, наявними в НБ МДУ та в доступних особистих краєзнавчих архівах, Словник вулиць містив найповнішу інформацію, він і став основою даної БД, створеної в АБІС «ІРБІС-64», – «Топоніми Маріуполя: перейменування» [5]. При цьому, додаючи до БД дані зі Словника вулиць, ми намагалися врахувати наступне:

1. До Словника вулиць включено назви різних типів топонімів: бульвар, вулиця, площа, провулок, проїзд, спуск, тупик, шосе, інше (напр., «Шмідта гавань», яка вказана окремо від «вул. Шмідта», а також «Зуївські бараки», «мікрорайон Бригантіна», «житмасив Азовський», «квартал Азов'є», «Цегляний кар'єр», «масив Цегляний», «Містечко охорони», «Нафтобаза», «Робітнича зупинка», «Радгосп "Зірка"» тощо); при цьому тип об'єкту може бути частиною назви іншого типу («вул. Кленова балка», «пров. Зінцевий спуск», «вул. Західна алея», «вул. Озеро Хасан», «вул. Старокримська гілка»). Отже, у предметних рубриках нашої БД відображено розширений перелік типів топонімів;

2. І як окремий тип, і як частина назви у Словнику вулиць вказано саме «спуск», а «узвіз» (за аналогією – Андріївський узвіз у Києві) згадується

тільки як «старе написання». Проте затверджений на державному рівні перелік географічних термінів серед прикладів містить тільки термін «узвіз» [2]. Отже доречність використання терміну «спуск» є спірним питанням, і подібні назви відображались нами у поєднанні з термінами і «спуск», і «узвіз»;

3. Затверджені на міському рівні топонімічні назви, присвячені видатним особистостям, характеризуються вкрай низьким ступенем уніфікації. Отже, під час їх додавання до БД варіативним назвам приділялась особлива увага.

Щодо останнього пункту додатково пояснимо: більшість назв топонімів даної тематики включають тільки прізвище конкретної особи («вул. Войнич», «пров. Головіна», «проїзд Докучаєва» тощо), проте є й винятки. Вони заслуговують на окрему увагу, оскільки спосіб оформлення назви впливає на її місце у переліках, систематизованих за абетковим принципом. Подібні персональні назви можна розподілити на такі групи: ті, до складу яких входить частина «ім.» («вул. ім. О.В. Савчука», «вул. ім. Саєнко», «пл. ім. Адмірала Луніна» тощо, всього 12 назв); назви, у яких перед прізвищем вказано повне ім'я («бульв. Богдана Хмельницького», «вул. Панаса Мирного» та інш., всього 23 назви); назви, які містять ініціали перед прізвищем («вул. А. Куїнджі», «пров. Ф.А. Полетаєва», всього 9 назв) або після прізвища («пров. Нефедова П.П.», «вул. Радіна М.В.», всього 18 назв); назви, перша частина яких вказує на професію, рід занять конкретної особи тощо (напр., «вул. Академіка Амосова», «пров. генерала Кушнарєнка В.М.», всього 7 назв). Більше 50, поданих у Словнику вулиць, – назви, до складу яких входять числівники, що також поширює варіативність їх оформлення (напр., «вул. 1 Азовська», «квартал 24», «пров. П Зінцевий спуск», «вул. Річкова І», «вул. Перша Слободка», «вул. П'ята», «проїзд 7»). Також наявні назви, що містять не тільки подвійні, а й два прізвища («вул. Сакко і Ванцетті») або аббревіатури («вул. МЮДа») тощо. Таким чином, написання близько 9% з вказаних у Словнику вулиць назв може викликати труднощі, а якщо додати ім'я або ініціали до інших наявних прізвищ (подібно практикується, наприклад, на мапах Bing, які використовують Facebook та Instagram), відсоток проблемних назв може збільшитись у кілька разів. Все це підсилює актуальність створення БД, яка б відображала старі, варіативні та актуальні затверджені варіанти назв місцевих топонімів.

На даний момент створена БД містить тільки назви Центрального району Маріуполя [5]. В подальшому планується поповнювати її не тільки іншими назвами зі Словника вулиць, а й місцевими топонімами з державного Реєстру [3], з інших довідкових джерел різних років. Бо подібні власні електронні ресурси, як зазначала Н. Волошінська, «допомагають забезпечити науково-дослідні, інформаційні, освітні потреби користувачів, а також бібліотечних фахівців» [1, с. 64], пов'язані з краєзнавчими аспектами.

Література

1. Волошінська Н. Проблема достовірності відомостей у краєзнавчих електронних ресурсах: шляхи вирішення / Н. Волошінська // Участь бібліотек

у збереженні культурної спадщини та відновленні історичної пам'яті народу : V Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 7 листоп. 2019 р. / заг. ред. О. П. Реєнт ; ред. Т. С. Кудласевич. – Київ, 2019. – С. 64–71. – Режим доступу: <http://www.nibu.kiev.ua/images/kraeznavchichit/vkch.pdf>.

2. Про затвердження Правил написання українських географічних назв на картах та в інших виданнях : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 282 від 29.07.2014 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0957-14>.

3. Реєстр адміністративно-територіального устрою : створений 14.08.2018, оновлений [Електронний ресурс] / відп. Є.В. Чернишов // Портал відкритих даних / розпор. Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <https://data.gov.ua/dataset/a2d6c060-e7e6-4471-ac67-42cfa1742a19>.

4. Словник вулиць міста Маріуполя (за адміністративними районами), селищ Сартана, Старий Крим, Талаківка, сіл Виноградне, Приморське, Піонерське : станом на 23.01.2020 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Маріупольської міської ради. – Режим доступу: http://mkadastr.mariupolrada.gov.ua/cform/Street_list_01.12.2019.htm.

5. Топоніми Маріуполя: перейменування (Центральний р-н) : база даних [Електронний ресурс] // Наукова бібліотека МДУ. – Режим доступу: http://ebd.mdu.in.ua/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG=uk&C21COM=F&I21DBN=TMP&P21DBN=TMP&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID=&S21CNR=20.

УДК 025.2

Н. О. Ковтуненко
/ м. Маріуполь /

О Н О В Л Ю В А Н І С Т ь Ф О Н Д І В Н А У К О В О Ї Б І Б Л І О Т Е К И МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Розвиток сучасних інформаційних технологій вносить зміни у вимоги до форм і методів представлення інформації, що, в свою чергу, впливає на тенденції формування та оновлюваності бібліотечних фондів, в яких мають бути враховані всі потреби користувачів. Зміна вимог до діяльності бібліотек закладів вищої освіти, головним завданням яких є інформаційне забезпечення навчально-виховного та наукового процесів, безумовно, позначилося і на основних тенденціях оновлюваності бібліотечних фондів.

Університетська бібліотека є інформаційною основою науково-освітнього процесу, від ресурсів якої залежить багато в чому якість та зміст навчання та наукових досліджень. Якість і обсяг бібліотечних фондів значною мірою залежать від тенденцій оновлюваності.

Формування бібліотечного фонду – це один з головних бібліотечних процесів, який потребує наукового підходу. Його основа – моніторинг та аналіз інформаційних потреб користувачів, стану та функціонування бібліотечного фонду, що дає змогу не тільки керувати ним, а й коригувати, приводячи до оптимального стану.

Проблему особливостей формування та оновлення бібліотечних фондів ЗВО розглядають науковці І.Шкутник та О.Шестопалова, які зауважують: «Сучасна бібліотека ЗВО повинна передбачати очікування користувача щодо задоволення інформаційних потреб та створення комфортного середовища. Задовольнити інформаційні потреби користувача, зробити інформацію доступною – саме в цьому полягає одна з найважливіших функцій бібліотеки ЗВО» [7, с.238]. Науковці В.В.Іванова, Ю.Подуфала у своїх публікаціях висвітлюють процеси і напрямки інформаційного забезпечення користувачів бібліотек ЗВО [3, с.37]. Проблеми формування фонду сучасної бібліотеки розглядає провідний науковець Я. Шрайберг. «Виявлення основних тенденцій комплектування фонду допоможе науковим бібліотекам університетів країни виробити правильну стратегічну і тактичну політику в цій важливій роботі, а позитивний досвід буде сприяти її успішній реалізації» [4, с.15].

Проблема оновлення – це гостре питання для кожної бібліотеки, особливо це актуально для наукових бібліотек, тому що їх завдання задовольняти освітянські і наукові потреби здобувачів вищої освіти різних рівнів, професорсько – викладацький склад [6, с.80].

Якісно скомплектований та постійно оновлюваний фонд – основа ефективності роботи наукової бібліотеки Маріупольського державного університету (далі НБ МДУ). Всі процеси комплектування вирішуються в комплексі та в тісному контакті з викладачами університету, які перебувають в курсі відповідності бібліотечного фонду програмам дисциплін, які читають на кафедрах університету.

Книгозабезпеченість навчального та наукового процесів університету, наявність нових видань, є одним з головних завдань роботи відділу комплектування та наукової обробки документів. Ретельний облік усіх нових надходжень до бібліотечного фонду за навчальними дисциплінами, аналіз політики комплектування – для університету ці дані стають вирішальними під час акредитацій освітніх програм.

Бібліотека поліпшує якість формування фонду, проводячи постійний моніторинг книгозабезпеченості навчального процесу, що проводиться на початку кожного навчального року у серпні – вересні, за результатами якого кожен рік готується звіт ректорату університету «Про стан забезпечення студентів університету підручниками з дисциплін фахової підготовки на навчальний рік».

Сучасні процеси оновлюваності – це планомірне поповнення, упорядкування сукупності документів відповідно до типу, мети і завдань бібліотеки, а також до потреб користувачів. Однією з основних тенденцій оновлення фонду бібліотек закладу вищої освіти є їх поповнення науковою літературою. В цьому питанні НБ МДУ надає перевагу якісному, а не

кількісному напрямку у процесах оновлення фондів. Пріоритет у комплектуванні надається науковій літературі, яка складає в середньому 50% від кількості надходжень за рік [5]. На рисунку 1 відображене зростання надходжень наукової літератури на протязі 2015-2019рр.

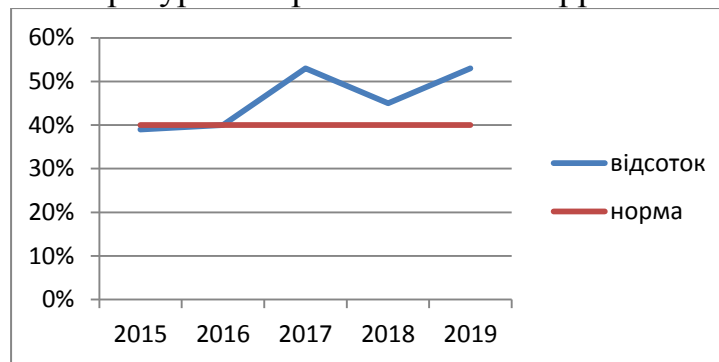

Рис.1. Надходження наукової літератури до НБ МДУ за 2015-2019 рр.

Другим важливим напрямком оновлення бібліотечного фонду можна назвати наповнення фонду україномовними виданнями. Наявність документів українською мовою у фонді з наведених даних (рис. 2) складає досить стабільний процент їх зростання (за останні 5 років) від загальних надходжень нової літератури [5].

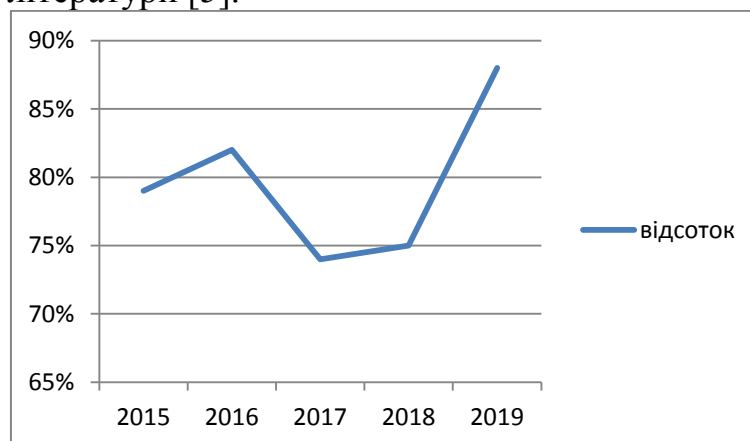

Рис. 2. Надходження україномовних видань до НБ МДУ за 2015-2019 рр.

Динамічні зміни інформаційних потреб користувачів, випереджує розвиток бібліотечних фондів, викликаючи протиріччя між наявним фондом бібліотек та їх використанням. Подоланню цих протиріч та створенню більш досконалого фонду сприяє процес їх оновлення, який забезпечує приведення складу фонду у відповідність до потреб читачів. Тобто оновлення бібліотечного фонду, поряд з іншими факторами, є важливою умовою їх ефективного використання.

Література

1. Астапенко Т. Управління фондами: наукове підґрунтя, критерії ефективності, практичні аспекти // Вісник Книжкової палати. – 2010. - № 5. – С. 24 – 27.

2. Гошанська І.С. Проблеми ефективного управління формуванням бібліотечного фонду / І.С.Гошанська // Бібліотека та сучасні тенденції в інформаційному забезпеченні освітньої науково-дослідної та інноваційної

діяльності вищих навчальних закладів: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю наукової бібліотеки Хмельницького національного університету. 15-16 березня, 2012р. – Хмельницький: ХНУ, 2012. – С. 220-225.

3. Ліщук Т.О. Особливості процесу комплектування фонду наукової бібліотеки ВНЗ / Т.О.Ліщук, Н.Г. Павлів // Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – 2016. – Т. 188. – С. 37-41. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMApp_2016_188_8.

4. Панченко А.М. Фонд университетской библиотеки в XXI в.: основные тенденции и факторы успешного комплектования / А.М.Панченко, Ю.В.Тимофеева // Научные и технические библиотеки. – 2019. - № 10. – С.16-27. Режим доступу: <https://ntb.gpntb.ru/article/view/489/466>.

5. Статистичний річний звіт наукової бібліотеки Маріупольського державного університету за 2019 рік [Електронний ресурс] // Наукова бібліотека Маріупольського державного [Сайт]. – Режим доступу: http://slibr.mdu.in.ua/olderfiles/dlja_storinok/02-5_Statystychnyj_zvit_NB_MDU_za_2019_r.pdf.

6. Столяров Ю. Н. Библиотечный фонд / Ю. Н. Столяров. – СПб.: Профессия, 2015. – 384 с.

7. Шестопалова О.В. Бібліотечний фонд: проблеми формування та збереження на сучасному етапі [Електронний ресурс] / О. В. Шестопалова // Матеріали шостої міжнародної науково-практичної конференції 10-11 вересня 2015 р. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/33693/1/45-236-240.pdf>.

УДК 021.64

Е. И. Козлюк

/ г. Минск, Республика Беларусь /

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ «МЕЖДУНАРОДНАЯ КОММУНИКАЦИЯ СПЕЦИАЛИСТОВ БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЙ СФЕРЫ»

В настоящее время учеными и специалистами исследуются разные аспекты феномена «коммуникация», дается его определение, выявляются каналы, способы, формы, методы; изучается коммуникация в различных сферах; выделяются различные ее виды и уровни. В связи с протекающим в мире процессом глобализации и интенсификации межнационального общения, особую нишу занимают исследования международной коммуникации, которая является обязательным условием достижения взаимопонимания и согласия между народами. Политические, экономические, научно-образовательные и социокультурные изменения на мировой арене способствуют росту профессиональной международной коммуникации и расширению международного сотрудничества.

Для разработки теоретических аспектов международной коммуникации специалистов библиотечно-информационной сферы данные исследования имеют большое значение и требуют рассмотрения и всестороннего анализа.

Одним из важных научных вопросов является определение сущности понятия «коммуникация». В научных кругах существуют разные подходы к решению обозначенной задачи, однако большинство исследователей в области социогуманитарных наук трактуют коммуникацию как общение, обмен идеями, передачу информации от человека к человеку и понимают под ней не только само сообщение и /или его передачу, а в первую очередь взаимное понимание [5; 7, с. 6; 10, с. 24; 14, с. 54; 15, с. 19].

Понятие коммуникация с уточняющим определением «международная», возникло в связи с растущим влиянием глобализации, и в широком смысле понимается, как практика коммуникации, осуществляемая через государственные границы. Исследования в области международной коммуникации посвящены взаимодействиям масштабов «правительство – правительству» и «люди – людям» на глобальном уровне и охватывают «политические, экономические, социальные, культурные и военные проблемы [8, с. 87].

По мнению Е. В. Лебедевой международная коммуникация это «совокупность коммуникаций в системе международных отношений: коммуникации между элементами системы международных отношений и внешнеполитические коммуникации государства» [9, с. 23]. Предметной сферой исследований в области международной коммуникации являются: политическая экономика, пропаганда, общественное развитие, культура и СМИ, глобальный доступ к сети Интернет, геополитика, международные организации, внешняя политика государства, международные отношения и глобализация. В число участников процесса международной коммуникации входят государства, страны, объединения государств и граждане разных стран.

На основе анализа публикаций зарубежных и отечественных авторов можно выделить ряд понятий, имеющих непосредственное отношение к исследуемой теме, а именно: «профессиональная коммуникация», «международная профессиональная коммуникация», «международная деловая коммуникация», «межкультурная коммуникация», «библиотечная межкультурная коммуникация», «межкультурный диалог в библиотеке», «международная социальная коммуникация». Приведем их определения и укажем на различия между ними.

В общем виде система профессиональных коммуникаций представляет собой информационное пространство, в котором формируются и распространяются профессиональные знания [16, с. 194]. Информационное пространство имеет многокомпонентную структуру, основу которой составляют каналы коммуникации – традиционный и электронный. По характеру связей профессиональная коммуникация может осуществляться в форме официальных (формальная коммуникация) и неофициальных (неформальная коммуникация) контактов. Уровни осуществления

профессиональных коммуникаций распространяются от межличностных связей через групповые профессиональные контакты до средств массовой коммуникации.

И. В. Зоткина установила, что «международная профессиональная коммуникация представляет собой сложное образование; это особая модель коммуникации, в которой национальные особенности собеседников проявляются через вербальные элементы (лексические единицы, грамматические структуры, речевые акты); невербальные элементы (жесты, интонацию, дистанцию и т.д.); стратегию общения (начало разговора, окончание разговора, выражение мнения, сомнения и т.д.)» [6, с. 26], и назвала единство профессиональной, языковой и страноведческой подготовки специалистов необходимым условием для осуществления эффективной профессиональной коммуникации на международном уровне.

Международная деловая коммуникация – это «междисциплинарный научный подход, который в дополнение к использованию языка подчеркивает важность контекста межкультурной коммуникации и применяет разнообразные методы для исследования глобальной профессиональной компетентности в ее многоязычном и мультикультурном контексте» [3, с. 351]. Важно понимать то, что межкультурная и международная коммуникация тесно взаимосвязаны, поэтому при международной деловой коммуникации необходимо придавать культуре коммуникантов серьезное значение, осознавая и принимая во внимание культурные различия между ними.

По определению А. П. Садохина «межкультурная коммуникация – это процесс общения и взаимодействия, осуществляемый между представителями различных культур или культурных сообществ» [11, с. 277]. Предметной сферой исследований в области межкультурной коммуникации являются: культура и личность, культурная модель личности, культура как коммуникация, проблемы межкультурных различий, взаимоотношения и коммуникации между культурами, характерное поведение носителей культуры, описание, интерпретация и оценка культурных различий. Участниками процесса межкультурной коммуникации являются представители разных культур, проживающие как в разных странах, так и в одном государстве.

В «Белой книге по межкультурному диалогу» последний определяется «как процесс, включающий в себя открытый и вежливый обмен мнениями между лицами и группами с различным этническим, культурным, религиозным и языковым прошлым и наследием, основанный на взаимном понимании и уважении. Он способствует политической, социальной, культурной и экономической интеграции и сплочению поликультурных обществ; поощряет равенство, человеческое достоинство и чувство общей цели; имеет целью развитие более глубокого понимания различного мировоззрения и поведения, повышения уровня сотрудничества и вовлеченности (или свободу выбора), создание условий для развития личности, а также продвижение толерантности и уважения к другому

человеку» [2, с. 45].

Библиотечные специалисты, говоря о межкультурном диалоге, понимают его в основном как работу библиотеки, направленную на обеспечение межнационального согласия в поликультурном обществе, путем воспитания навыков межкультурного общения и создания пространства для его расширения [12; 13].

О. А. Барма понимает под библиотечной межкультурной коммуникацией «процесс передачи, трансляции информации с помощью технических средств, физических объектов (документов) между объектами и субъектами библиотечно-библиографической деятельности, являющимися представителями различных культур и вероисповеданий, возрастных, половых, социальных этнических, мировоззренческих характеристик» [1, с. 2]. К каналами библиотечной межкультурной коммуникации автор относит: персонал, пользователи библиотеки, книги, выставочная, проектная деятельность библиотеки, библиотечные презентации и экспозиции, Интернет технологии, применяемые в библиотечной деятельности.

Т. П. Глухова понимает под международной социальной коммуникацией «социально обусловленный процесс передачи и восприятия информации в условиях межличностного, группового и массового общения по разным каналам при помощи различных коммуникативных средств, где средой взаимодействия является международное социальное пространство, а взаимосвязи осуществляются между представителями разных стран» [4, с. 44]. Участниками процесса международной социальной коммуникации являются представители разных стран / государств. Следует обратить внимание на то, что представительство различных стран, а не различие культур является необходимым условием для осуществления международной социальной коммуникации.

Вышеприведенные понятия являются концептуальной основой для исследования сущности международной коммуникации специалистов библиотечно-информационной сферы. Это обусловлено тем, что все они непосредственно отражают сущность процесса коммуникации между людьми, хотя и рассматривают его в различных аспектах. Кроме этого, анализ практического опыта международной коммуникации специалистов библиотечно-информационной сферы показывает, что она включает в себя компоненты международной, межкультурной, профессиональной и деловой коммуникации, образуя в результате целостное понятие «международная коммуникация специалистов библиотечно-информационной сферы».

Учитывая данные положения, *международную коммуникацию специалистов библиотечно-информационной сферы* правомерно определить как профессионально обусловленный процесс обмена, передачи, восприятия информации, а также обмена и передачи материальных и духовных объектов культуры по разным каналам и при помощи различных коммуникативных средств, при котором взаимосвязи осуществляются библиотечно-информационными специалистами на международном уровне, а результатом их взаимодействия является формирование, развитие и распространение

профессиональных знаний, обобщение и анализ международного опыта в библиотечно-информационной сфере.

В институциональном аспекте международную коммуникацию специалистов библиотечно-информационной сферы предлагается определить как совокупность коммуникаций между государственными органами, библиотеками, библиотечными объединениями, правительственными и неправительственными организациями, учреждениями и фондами, осуществляющими профессиональную или профильную деятельность в области культуры, науки и образования и /или содействующими коммуникации субъектов заинтересованных в развитии библиотечно-информационного сектора на международном уровне.

Таким образом, международная коммуникация специалистов библиотечно-информационной сферы – это профессионально обусловленная коммуникация, которая осуществляется как в традиционной, так и в электронной форме в контексте международных отношений в области библиотечно-информационной деятельности.

Литература

1. Барма, О. А. Библиотечная межкультурная коммуникация и общение: терминология и видовая классификация / О. А. Барма // Весн. Беларус. дзярж. ун-та культуры і мастацтваў. – Минск, 2011. – № 2. – С. 102-108.

2. «Белая книга» по межкультурному диалогу. «Жить вместе в равном достоинстве» : утв. министрами иностр. дел стран-членов Совета Европы на 118-й сес. Ком. министров, Страсбург, 7 мая 2008 г. : пер. с англ. / Совет Европы. – Москва, 2009. – 73 с.

3. Белякова, И. Г. Профессиональная межкультурная коммуникация в глобальном деловом контексте: понятие глобальной коммуникативной компетентности с позиций международного делового общения / И. Г. Белякова // Культура и цивилизация. – 2017. – Т. 7, № 5А. – С. 348-354.

4. Глухова, Т. П. Теоретические аспекты формирования понятия международная социальная коммуникация / Т. П. Глухова // Сибирский педагогический журнал. – 2012. – № 4. – С. 43-47.

5. Гнатюк, О. Л. Основы теории коммуникации / О. Л. Гнатюк. – Москва : КноРус, 2010. – 255, [1] с.

6. Зоткина, И. В. Профессиональная коммуникация языковой подготовки дипломатов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / И. В. Зоткина ; Академия повышения квалификации профессиональной переподготовки работников образования. – Москва, 2011. – 29 с.

7. Коммуникативные практики в современном обществе : сб. ст. / под ред. В. В. Васильковой, И. Д. Демидовой. – СПб. : Скифия принт, 2008. – С. 196-291.

8. Кондратьев, А. И. Коммуникация в системе международных отношений / А. И. Кондратьев // Вестник Военного университета. – Москва, 2011. – № 1 (25). – С. 85-90.

9. Лебедева, Е. В. Международная коммуникация : учеб.-метод. комплекс / Е. В. Лебедева. – Минск : РИВШ, 2013. – 183 с.

10. Панфилов, А. П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности : учебное пособие / А. П. Панфилов. – Санкт-Петербург : Знание, 2004. – 495 с.

11. Садохин, А. П. Межкультурная коммуникация : учебное пособие / А. П. Садохин. – Москва : Альфа-М, 2011. – 286, [1] с.

12. Сатарова, Л. Х. Межкультурные коммуникации в современной библиотечно информационной среде : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 05.25.03 / Л. Х. Сатарова ; Казан. гос. ун-т культуры и искусств. – Казань, 2015. – 25 с.

13. Чаднова, И. В. Межкультурный диалог в библиотеках: теоретические и практические аспекты / И. В. Чаднова // Библиотековедение. – 2017. – Т. 66, № 6. – С. 636-642.

14. Шарков, Ф. И. Коммуникалогия: основы теории коммуникации / Ф. И. Шарков. – 4-е изд. – Москва: Дашков и К, 2016. – 465 с.

15. Шумилина, Т. Н. Социально-профессиональные коммуникации с иностранными специалистами в деловом общении : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04 / Т. Н. Шумилина ; Ин-т гос. службы и управления Пензенского гос. ун-та. – Пенза, 2005. – 23 с.

16. Юрик, И. В. Профессиональные коммуникации библиотекарей в среде Web 2.0 / И. В. Юрик. – Библиотэчны свет. – 2011. – № 4. – С. 25-28.

УДК 027.022(477.62-2Мар)

В. О. Лісогор
/ м. Маріуполь /

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК МАРІУПОЛЯ

У червні 2020 р. виповнився 1 рік успішної роботи Комунальної установи «Міська централізована бібліотечна система», яка об'єднує у собі 16 бібліотек (6 бібліотек для дітей та 10 для дорослих).

29 травня 2019 року рішенням Маріупольської міської ради № 7/42-3983 ліквідаційні баланси бібліотечних комунальних установ та передавальні акти були затверджені. Таким чином 12 червня 2019 року стало останнім днем роботи КУ «ЦБС для дорослих», «ЦБС для дітей» і «Маріупольська історична бібліотека ім. М.С. Грушевського», а 18 червня працівники міських бібліотек були прийняті в КУ «Міська централізована бібліотечна система».

Зараз ми можемо ділитися досвідом про етапи цієї роботи зі своїми колегами із Дніпра, Херсону та Запоріжжя. Але шлях до цієї події був дуже не простий. Процес реорганізації міських бібліотечних установ розпочався ще у 2017 році. За цей період було проведено дуже багато нелегких зустрічей зі співробітниками, переговорів та узгоджень з представниками міської влади. І тільки після згоди від Міністерства культури та згідно з рішенням Маріупольської міської ради Маріуполь став першим містом в Україні, де була проведена подібна реформа.

Відбулися зміни в мережі бібліотек. З 1 квітня 2019 року на базі Центральної дитячої бібліотеки почала працювати Донецька обласна бібліотека для дітей.

Відділ формування фонду і організації каталогів об'єднався та розширився. На його базі створено сектор обмінно-резервного фонду. А у лютому 2020 році відділ було переведено у нову, відремонтовану за кошти міського бюджету, будівлю.

Дитяча бібліотека ім. О.С. Пушкіна була об'єднана з бібліотекою ім. О.І. Купріна, а дитяча бібліотека ім. С.Я. Маршака – з бібліотекою ім. М.Ю. Лермонтова. Тепер ці бібліотеки обслуговують різні категорії населення.

В бібліотеці ім. М.О. Некрасова відкрито читальний зал на 14 посадочних місць, в бібліотеках ім. М.В. Гоголя, ім. О.І. Купріна та Л. Українки – дитячі відділи.

Дитяча бібліотека ім. В.В. Маяковського змінила адресу, переїхавши до нового і відремонтованого приміщення за кошти міського бюджету у приміщення в ЗОШ № 63.

Великих змін зазнала і Центральна міська публічна бібліотека ім. В.Г. Короленка. З січня 2019 р. розпочався капітальний ремонт будівлі з масштабною реконструкцією, оновленням інтер'єру та технічного оснащення. Наприкінці березня – на початку квітня бібліотека тимчасово переїхала в одне з приміщень в Маріупольській камерній філармонії, а 7 листопада розпочала переїзд до нового приміщення, що було придбано містом – в історичну будівлю банку по вул. Грецькій, 43 (корпус 2) і з 2-го грудня обслуговує користувачів за новою адресою. Після того як банк вивільнить приміщення (строк оренди) зразу ж будуть зібрані та розставлені нові меблі та техніка, придбані для нової будівлі за кошти міського бюджету. Раціонально та зручно розмістяться структурні підрозділи, розконсервуються та розставляться фонди, налагодиться комунікація, сервер, локальна мережа тощо. Цікавим є факт, що будівля банку побудована в 1905 році, тобто молодший за бібліотеку на рік.

1 корпус бібліотеки також розпочав свою роботу у новому, незвичному форматі. 29 жовтня у колишньому приміщенні ЦМПБ ім. В.Г. Короленка відкрився перший у Східній Україні центр розвитку стартапів та простір для навчання і розвитку ІТ-ініціатив регіону «1991 Mariupol». Відкриття центру відбувалося в рамках економічного інвестиційного форуму «RE:Think. Invest in Ukraine». Серед почесних гостей свята – президент України В.О. Зеленський, прем'єр-міністр О.В. Гончарук, спікер Верховної Ради України Д.О. Разумков, міський голова Маріуполя В.С. Бойченко, інші топ-чиновники.

В центрі «1991 Mariupol» є опенспейс – відкритий простір для роботи, безліч столів для офісної техніки, 50 робочих місць коворкінгу; шість приватних офісів для переговорів або роботи; кілька скайп-кімнат; івент-зона на 200 осіб, де можна проводити прес-конференції, зустрічі або навчально-просвітницькі заходи; зони відпочинку зі зручними диванами, їдальня, ліфт для осіб з інвалідністю. В центрі планують проводити акселераційні та освітні

програми для молоді, підприємців та ІТ-спеціалістів, тут стажуватимуться студенти, співробітники держорганів та промислових підприємств.

На першому поверсі на місці колишнього Інтернет-центру ЦБ розташовано електронну бібліотеку, оснащену новими меблями і відповідним обладнанням – мультимедіа, сенсорним інформаційним кіоском, планшетами, електронними книжками, ноутбуками. Це приклад, як може змінюватися традиційна книгозбірня, перетворюючись на смарт-бібліотеку: користувачі замовляють документи через QR-коди, мають нагоду ознайомитися з популярними електронними періодичними виданнями Європи. Тут надаються інформаційні послуги, це місце для креативу і творчості. До речі, за необхідності маріупольці також зможуть замовити необхідні традиційні, паперові книги з фонду бібліотеки.

Усі бібліотеки міста комплектуються книжками різних жанрів та передплачують періодичні видання, оснащені комп'ютерної та копіювально-розмножувальною технікою, проекторами та екранами. Свої інтер'єри оновили приміщення бібліотек ім. О.С. Новикова- Прибоя, ім. О.Т. Гончара, ім. О.І. Купріна, ім. М.В. Гоголя, М.Ю. Лермонтова, ім. М.О. Некрасова.

Бібліотечні установи міста працюють і поза межами своїх бібліотек, що забезпечує наближення до бібліотечних послуг за місцем роботи, навчання, відпочинку або проживання населення.

Відкрито та працюють:

- виїзні читальні зали (парки та сквери міста);
- бібліотечні пункти (Лівобережний районний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді ММР. (Адреса: пер. Ризький, 40), вже є домовленість організувати такі пункти у інших районах міста;
- співпраця з КСН «Первомайский», «Парковый», «Славутич», «Надежда», «Центральный».

Сьогодні кожна бібліотека системи має доступ до мережі Інтернет, використовує мережеві сервіси та хмарні технології, надає інтернет послуги та активно працює із віддаленими користувачами через власні сайти та сторінки у соціальних мережах.

КУ «МЦБС» активно приступила до впровадження електронної системи «Е-book», яка об'єднає у єдину мережу бібліотеки системи. На міському порталі «Маріуполь. Культура» мешканці міста зможуть подивитися, які книги, у тому числі новинки, мають бібліотеки міста. З домашнього комп'ютера або в транспорті на смартфоні маріупольці зможуть не тільки вибрати літературу, а й замовити її. Також можна подивитися, які книги популярні або залишити заявку на придбання літератури, якої в бібліотеках поки немає. Читач з електронним читацьким квитком буде обслуговуватися в будь-якій бібліотеці КУ «МЦБС». Електронна система «Е-book» почне повноцінно працювати з початку 2021 року.

Колектив КУ «МЦБС» розуміє: зміни не відбуваються за день, це тривалий процес, який продовжується і сьогодні.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РЕПОЗИТАРІЙ ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Сьогодні, коли сучасні інформаційні технології відкривають нові можливості для інформаційної підтримки наукових досліджень, усе більшого значення для світової наукової громадськості набуває можливість збереження і поширення інформації на умовах відкритого доступу. Проблема створення та функціонування інформаційних ресурсів відкритого доступу присвячено чимало публікацій зарубіжних та вітчизняних авторів: Г. М. Захарової, К. О. Кудима, О. Г. Кузьмінської, І. Л. Лінден, Ф. Ч. Лінден, В. М. Московкіна, О. В. Новицького, Г. Ю. Проскудіної, В. А. Резніченко, І. С. Солдатенка, Т. О. Ярошенко та ін. Метою даної публікації є узагальнення відомостей щодо історії руху відкритого доступу та сучасний стан розвитку інформаційних ресурсів відкритого доступу в Україні.

Відкритий доступ (Open Access) – це безкоштовний, швидкий, постійний, повнотекстовий доступ в режимі реального часу до наукових та навчальних матеріалів, що реалізується для будь-якого користувача у глобальній інформаційній мережі. Рух відкритого доступу виник у науковій спільноті ще на початку 2000-х років та набув за цей час значного поширення, особливо на Заході.

Однією з визначальних подій руху відкритого доступу стала **Будапештська ініціатива відкритого доступу** (BOAI). Це громадська ініціатива щодо принципів відкритого доступу до наукової літератури. Вона була прийнята на конференції, скликаній у Будапешті Інститутом відкритого суспільства 1-2 грудня 2001 р., з метою сприяння руху відкритого доступу. Оприлюднена 14 лютого 2002 р. Вона пояснює, що таке рух відкритого доступу та який його потенціал, а також містить одне з найбільш поширених визначень відкритого доступу.

Наступним кроком стала зустріч щодо відкритого доступу до публікацій у штаб-квартирі Медичного інституту Говарда Хьюза в Чеві-Чейз (штат Меріленд, США) 11 квітня 2003 р., результатом якої стало підписання документу, відомого як **Заява у Бетезді щодо підтримки ідеї Відкритого доступу** (опубліковано 20 червня 2003 р.). Вона містить визначення документу відкритого доступу, а також заяви робочих груп від організацій та агенцій, що фінансують дослідження, бібліотек та видавництв, науковців та наукових спільнот.

Третім значним документом на шляху розвитку руху відкритого доступу стала **Берлінська декларація про відкритий доступ до наукових та гуманітарних знань** (англ. Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities), підписана 20-22 жовтня 2003 р. на конференції з Відкритого доступу у Берліні, організованій Товариством імені Макса

Планка. В ній сформульовано мету відкритого доступу, визначено умови внеску у відкритий доступ та гарантується підтримка переходу до парадигми електронного відкритого доступу

Реалізація принципів відкритого доступу може здійснюватися наступними шляхами:

1. Публікація в журналах, що знаходяться у відкритому доступі. Журнал відкритого доступу працює за відмінною від передплати моделлю. Всі витрати на створення такого журналу та організації доступу до публікацій несе інституція-засновник та сам автор. Матеріали, розміщені в такому журналі, стають доступними в режимі реального часу негайно. Кінцевий користувач отримує доступ до журналу безкоштовно.

2. Депонування – розміщення дослідниками своїх вже опублікованих статей також в репозитарії. Депозит може бути оформлений у вигляді статті, що пройшла рецензування, або у вигляді препринту. Репозитарії також розміщують інші типи наукових та навчальних документів: дисертації, тези, наукові звіти, презентації, дані, зображення та ін.

На сьогодні саме інституційні репозитарії мають стати основним засобом реалізації принципів відкритого доступу, адже їх функціонування та наповнення є одним із критеріїв експертних комісій щодо якості роботи вузу під час проведення акредитаційної експертизи при акредитації закладу, напряму підготовки, спеціальності.

Інституційний репозитарій – електронний архів для тривалого зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого та надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень, що проводяться в установі. Може містити наукові статті, дисертації та автореферати дисертацій; навчальні матеріали; книги чи розділи книг; студентські роботи; матеріали конференцій; патенти; зображення, аудіо- та відео- файли; статистичні матеріали; наукові звіти.

Створення на принципах відкритого доступу електронних архівів академічних текстів у різних країнах обумовило наступний крок – появу реєстрів, які б виконували роль «шлюзів» до цих розпорошених в мережі Інтернет ресурсів. Головна перевага і прогресивна роль таких реєстрів – надання можливості науковому співтовариству об'єднати в одному місці напрацювання різних академічних і науково-освітніх установ з усіх галузей знань, створення своєї бази даних, яка охоплює електронні бібліотеки світу. На сьогодні функціонують кілька міжнародних реєстрів ресурсів відкритого доступу, найвідоміші серед яких OpenDOAR (Directory of Open Access Repositories) і ROAR (Registry of Open Access Repositories).

Нажаль, в Україні досі не існує подібних ресурсів, роботу зі створення вітчизняних реєстрів відкритого доступу розпочато нещодавно. Однією із перших спроб можна назвати проект Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя «Вебметрика репозитаріїв України», який зараз нараховує 64 репозитарії, розміщені за певними рангом з урахуванням присутності сайту в пошукових системах Google та Яндекс, відображення наукових публікації в Google Академії, формату файлів,

індексу вагомості PageRank (Google) та тематичного індексу цитування (Яндекс), наявності та видимості посилань з інших сайтів.

Найбільш загальну інформацію про вітчизняні репозитарії (назва та електронна адреса) можна знайти на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: у рубриці «Електронні репозитарії» бази даних «Тематичний інтернет-навігатор», на інформаційному порталі «Наука України: доступ до знань» та у розділі «Електронні репозитарії» на сторінці «Наукові ресурси».

Перелік репозитаріїв України із гіперпосиланнями на них містить також сторінка блогу про бібліотечну справу та інформаційні технології «Пан бібліотекар» у розділі «Корисне».

У 2016 р. на підставі розпорядження Кабінету міністрів України (№ 504-р від 22 липня 2016 р. Про створення Національного репозитарію академічних текстів) було розпочато роботу зі створення Національного репозитарію академічних текстів (далі НРАТ) – загальнодержавної розподіленої електронної бази даних, в якій накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти. Ініціатором створення виступило Міністерство освіти і науки України, а розпорядником, тобто юридичною особою, яка безпосередньо забезпечує функціонування НРАТ, призначено Державну наукову установу «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (Наказ МОН України № 1421 від 25.10.2017 р.). Було розроблено низку нормативних документів, зокрема Положення про Національний репозитарій академічних текстів (Постанова КМУ № 541 від 19.07.2017 р.) та Регламент роботи Національного репозитарію академічних текстів (Наказ МОН України № 707 від 04.07.2018 р.), в яких роз'яснюються основні поняття (відкриті дані, відкритий доступ, академічний текст, депонована наукова робота, інституційні учасники, локальний репозитарій, користувачі та відвідувачі НРАТ тощо), окреслено структуру НРАТ та зазначено засади його функціонування. З кінця 2017 р. НРАТ розпочав свою роботу спочатку в тестовому, а згодом в повному режимі. Основною метою Національного репозитарію є сприяння розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній доброчесності.

Отже, на сьогодні створення та функціонування інституційних репозитаріїв – це не лише рух передової наукової спільноти на підтримку відкритого доступу або тенденція часу, це ще й вимога Міністерства освіти й науки України.

Література

1. Національний репозитарій академічних текстів : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://nrat.ukrintei.ua>.

2. Ярошенко Т. Зелений шлях відкритого доступу. Репозитарії та їх роль у науковій комунікації: перші двадцять років / Т. Ярошенко // Бібліотечний вісник. – 2011. – № 5. – С. 3–10.

ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ КВАЛИМЕТРИИ ДЛЯ УНИВЕРСИТЕТСКИХ БИБЛИОТЕК РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Проблемам повышения квалификации специалистов в системе дополнительного профессионального образования (ДПО) взрослых в Республике Беларусь уделяется особое внимание. В структуре каждого учреждения высшего образования (УВО) действуют институты/факультеты повышения квалификации и переподготовки кадров для ключевых сфер деятельности. Среди них образование, экономика, промышленность, сельское хозяйство, здравоохранение, культура и др. Именно эти учреждения позволяют осуществлять концепцию непрерывного обучения в течение всей жизни, о важности которой говорилось еще в далеком 2002 г. на семинаре представителей стран СНГ и Монголии. Уже тогда участники из Беларуси отметили, что базовыми умениями, вне зависимости от сферы деятельности, являются: умение анализировать личную эффективность и эффективность предприятий; умение делать прогнозы и грамотно организовывать персонал, а также владеть навыками контроля качества [7, с. 19-20]. Как показывает практика, «качественному» контролю подвергаются любые материальные и нематериальные активы, которыми располагает общество. Объектом оценки качества может и должна стать библиотека, поскольку это сложная, многоэлементная и полифункциональная структура. Такой структурой выступает и университетская библиотека.

В мае 2015 г. Республика Беларусь вступила в Болонский процесс, который свою очередь, усилил значимость непрерывного образования; заострил внимание на повышении качества образования в целом, также поставил задачу обеспечения конкурентоспособности и экономической заинтересованности УВО в инновациях [8, с. 1, 6]. Перемены в области высшего образования предъявили новые требования и к библиотекам. Являясь важными структурными подразделениями университетов, они все же имеют функциональную двойственность, выступая и в качестве самостоятельной системы. Осуществляя свою основную деятельность, университетские библиотеки, так или иначе, являются информационными проводниками к инновационным процессам в образовании, включая изменения, продиктованные Болонским процессом.

В период перемен, сопровождающийся, в том числе, оптимизацией (объединением, сокращением и др.) сети УВО, анализ потенциала университетских библиотек становится особенно важным. Мониторингом деятельности библиотек УВО Республики Беларусь занимается Координационный и методический центр – Фундаментальная библиотека БГУ (ФБ БГУ). Вместе с тем, перечень основных статистических показателей

деятельности библиотек данного типа, принятый 14 ноября 2005 г. решением директоров библиотек УВО г. Минска, не пересматривался в течение 11 лет. Однако 16 марта 2016 г. в рамках проведения 11-ой Школы методиста «Актуальные аспекты методической работы в библиотеке вуза на современном этапе» ФБ БГУ инициировала актуализацию этого документа. Внесены изменения в части учета работы с удаленными пользователями. Иные аспекты деятельности библиотек УВО обновлению не подверглись. Необходимо отметить, что Сводная таблица основных показателей деятельности библиотек УВО Республики Беларусь ... за отчетный год и ежегодные план и отчет о научно-методической и исследовательской работе Координационного и методического центра, носят преимущественно описательный характер; в нем отсутствует многоаспектный анализ, оценка деятельности библиотек с точки зрения инновационности, сравнительный анализ эффективности деятельности библиотек УВО по различным критериям и т.п.

По результатам анализа основных показателей деятельности библиотек УВО за период с 2007 по 2017 гг. вызывает беспокойство стремительная оптимизация площадей университетских библиотек, снижение количества пользователей и текучесть кадровых ресурсов [5, с. 126].

Практика показывает, что только постоянная адаптация библиотек к изменяющимся условиям, организация новых направлений деятельности (например, мониторинг мирового научного информационного потока, продвижение научных публикаций в международное научно-информационное пространство, анализ уровня цитирования ученых университета и др.) могут помочь библиотекам доказать свою социальную значимость и востребованность, – как в УВО, так и в государстве в целом. Соответственно в условиях, заданных государственными программами развития, система квалиметрической оценки деятельности библиотеки УВО может быть использована как достаточно эффективный механизм управления [4, с. 183]. Надо отметить, что в настоящее время, понятие «квалиметрия» в широком смысле трактуется как «наука о качестве объектов любой природы», а значит и библиотек всех типов и видов [1, с. 1].

С ноября 2015 г. автором разрабатывается тема диссертационного исследования «Квалиметрическая оценка деятельности библиотеки УВО на основе компетентностного подхода». В рамках выполнения этой работы были созданы две программы ДПО руководителей библиотек данного типа. Учебно-тематический план курса «Библиотечная квалиметрия» рассчитан на 36 академических часов и предполагает преимущественно практикоориентированный подход [2, с. 154]. В основе обучения лежит 4-блочная система, содержащая в себе: организационно-целевой, теоретико-методологический, организационно-деятельностный и профессионально-результативный блоки [3, с. 27-29]. В педагогическом эксперименте приняли участие 28 слушателей – директоров университетских библиотек Республики Беларусь и показали высокие результаты освоения нового курса, отметив его полезность в практической деятельности.

Изучение деятельности библиотек УВО на основе квалиметрии в Республике Беларусь осуществлено впервые. Вместе с тем, некоторые вопросы квалиметрии образования изучались белорусскими учеными А.А. Воскресенской, Л.Д. Ермаковой, О.А. Минич, Н.И. Мицкевичем, А.Д. Молоковичем, В.Н. Нагорновым, В.В. Сидориком, И.Б. Стрелковой, Л.В. Хведченей и др. Квалиметрию продукции в нашей стране исследовали Г.М. Власова, В.И. Кириллов, С.А. Ламоткин и др. Развитию библиотеки в рамках всеобщего менеджмента качества (в том числе с элементами квалиметрии) и качеству подготовки библиотечных специалистов, посвящены публикации Ю.Н. Галковской, Л.А. Демешко, С.В. Зыгматович, Ж.Л. Романовой, В.И. Саитовой, И.Б. Стрелковой, Н.А. Яцевича и др. Однако приходится констатировать, что эти работы носят эпизодический характер, затрагивая лишь некоторые аспекты квалиметрического анализа в конкретных отраслях.

В Республике Беларусь с 1999 г. на базе Национального института образования (НИО) действует научная школа по квалиметрии образования под руководством Н.И. Мицкевича – доктора педагогических наук, профессора, научного сотрудника лаборатории проблем воспитания личности. В период 1999 –2015 гг. школой исследовались: дидактические основы повышения квалификации; дидактический контроль в УВО; квалиметрия образовательного процесса УВО; квалиметрические основы компетентности. Практические результаты внедрены в образовательный процесс высшего образования, а также при оценке деятельности учреждений ДПО взрослых в период их аккредитации [6, с. 26].

Обобщая изложенные факты, можно сделать вывод о том, что в Республике Беларусь интерес к квалиметрии достаточно велик на институциональном уровне. Хочется надеяться, что в будущем вопросы оценки деятельности библиотек в целом, включая, и университетских, появятся в положениях Кодекса Республики Беларусь о культуре; в структуре Белорусской библиотечной ассоциации (ББА) организуется Комитет по качеству деятельности библиотек; квалиметрический мониторинг будет внедрен в деятельность сети университетских библиотек, а курс «Библиотечная квалиметрия» станет изучаться на всех уровнях подготовки библиотечных специалистов.

Литература

1. Люцко, Н.М. Гарри Гайкович Азгальдов как основоположник квалиметрической науки = Garry Gaikovich Azgaldov, the founder of qualimetry science [Электронный ресурс] / Н.М. Люцко, И.Б. Стрелкова // Четвертый междунар. проф. форум «Крым 2018: Книга. Культура. Образование. Инновации». —Режим доступа : <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2018/disk/068.pdf>. —Дата доступа: 14.09.2020.

2. Люцко, Н.М. Квалиметрическая деятельность университетских библиотек как средство проектирования программы дополнительного образования управленцев [Текст] / Н.М. Люцко // Дополнительное образование взрослых: международные тенденции и национальные

приоритеты : сб. науч. статей Междунар. науч.-практ. конференции, посвящ. 105-летию БГПУ, Минск, 23–24 ноября 2019 г. / Белорус. гос. пед. ун-т имени Максима Танка ; редкол.: И.В. Шеститко [и др.] ; науч. ред. И.Б. Стрелкова. – Минск : БГПУ, 2019. – С. 153–157.

3. Люцко, Н.М. Квалиметрическая модель деятельности библиотеки и педагогические условия ее реализации [Текст] / Н.М. Люцко // Бібліятэчны веснік.– 2018. – № 10. – С. 24–31.

4. Люцко, Н.М. Повышение эффективности ведомственной отчетности университетских библиотек Республики Беларусь [Текст] / Н.М. Люцко // Сборник материалов VII Международной научно-практической молодежной конференции «Научные стремления» / ООО «Лаборатория интеллекта» ; Центр молодежных инноваций ; [ред. гр.: Ю.М. Сафонова, В.В. Казбанов, С.Л. Никифорова] .—Минск: Беларуская навука, 2016.— С. 182-183.

5. Люцко, Н.М. Состояние библиотек учреждений высшего образования Республики Беларусь [Текст] / Н.М. Люцко // Бібліятэчны веснік.– 2019. – № 11. – С. 116–127.

6. Мицкевич, Н.И. Квалиметрические основы компетентности [Текст] / Н.И. Мицкевич // Вестн. МГЛУ. – 2015. – № 1 (27). – С. 26–32. – (Сер. 2: Педаг., психол., методика препод. иностр. яз.).

7. Обучение в течение всей жизни – требования и вызовы [Электронный ресурс] : отчет о семинаре с участием представителей стран СНГ и Монголии / Европейский Фонд Образования. –Режим доступа : https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/m/82F60AFC76CB270CC12579C9003A8C1D_EECA_LLL_NISMO_02_RU.pdf. – Дата доступа : 14.09.2020.

8. Чечет, В.В. Беларусь вступила в Болонский процесс, или реальные вызовы и новые возможности [Электронный ресурс] / В.В. Чечет // Народная асвета. –2015. – № 1. –Режим доступа : <http://elib.bspu.by/handle/doc/7723>. – Дата доступа : 14.09.2020.

УДК 025.2

Н. Г. Марченко
/ м. Маріуполь /

ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИКИ КОМПЛЕКТУВАННЯ БІБЛІОТЕК

Сучасні бібліотеки забезпечують реалізацію державної політики у сфері надання безперервного вільного доступу до інформації громадян, а також допомагають виконувати збільшення соціально-культурного, інтелектуального, технологічного, природного та фінансового надбання країни. Сучасна бібліотека – це не тільки читання, це центр громадського життя, центр інноваційного розвитку громади.

Низка соціальних, культурних, економічних та політичних змін, що відбулася у країні, сприяла зміні ролі бібліотек у сучасному суспільстві,

поставила перед бібліотечними системами нові завдання, спрямовані на впровадження у діяльність бібліотек інновацій, пошуку більш сучасних методів обслуговування читачів, нових шляхів взаємодії та обміну інформацією з оточуючим середовищем [1, с. 118].

Раніше бібліотека комплектувалась лише друкованою продукцією (книгами, брошурами, періодикою), але сьогодні наші фонди регулярно поповнюються і електронними виданнями, інформаційними електронними ресурсами, виданнями на непаперових носіях інформації (CD-ROM або DVD-ROM), завдання яких – підняти рівень і якість інформаційного забезпечення населення. Якісний та кількісний аналіз дозволяє дослідити динаміку складу і використання фондів. Інформаційні ресурси бібліотеки формуються відповідно до фахових інформаційних потреб користувачів (науковців, викладачів, студентів, бібліотечних працівників). Це фонди з широким охопленням документного потоку на різних носіях інформації. Вони є багатогалузевими.

Бібліотекарів, які працюють з книгою все це втішає, але слід зазначити, що насправді власних видань, власних українських розробок, з огляду на специфіку українського виховання, пропонується бібліотекам дуже мало. На жаль, у бібліотек для дорослих відчувається голод на сучасних українських письменників, котрі могли б цікаво писати, а їхні твори були б конкурентоспроможними у порівнянні з зарубіжними. Вони то є, але видавництва не завжди мають можливість і бажання вкладати кошти у «розкрутку» маловідомих письменників та випуск їхніх книг [2, с. 9].

Ринок електронної (у тому числі аудіо-) книжки в Україні є доволі проблемним сегментом книжкового ринку. Причина цього, передусім, у поширенні піратства в мережі Інтернет, де легко можна відшукати безкоштовний контент замість платити за нього. Це віддохочує українських видавців пропонувати електронні версії книжок. Через поширення піратства вони втрачають до 40 % доходів, як зазначає директор Українського інституту книги О. Коваль [3]. Вихід із цієї ситуації українські видавці бачать у тому, аби українська кіберполіція отримала повноваження закривати (як це практикується в ЄС) доступ до сайтів, де можна знайти піратський контент.

Централізована бібліотечна система м. Маріуполя – це центр просвітницького та культурного життя міста. Вона сприяє розвитку інформаційної, мовної, духовної культури сучасного суспільства, формуванню правового, екологічного та патріотичного виховання містян. ЦБС включає 16 загальнодоступних бібліотек: Центральна міська бібліотека ім. В.Г. Короленка, бібліотека-філія №1 Н.К. Крупської, бібліотека-філія №2 для дітей ім. І.Я. Франка, бібліотека-філія №3 А.С. Новикова-Прибоя, бібліотека-філія №4 ім. Лесі Українки, бібліотека-філія №5 для дітей ім. Т.Г. Шевченка, бібліотека-філія №6 для дітей ім. В.В. Маяковського, бібліотека-філія №7 для дітей ім. А.П. Чехова, бібліотека-філія №8 ім. М.О. Некрасова, бібліотека-філія №9 для дітей ім. В.З. Нестайка, бібліотека-філія №10 ім. А.В. Купріна, бібліотека-філія №11 для дітей ім. Г.Х. Андерсена, бібліотека-філія №12 ім. О.Т. Гончара, історична бібліотека-

філія №13 ім. М.С. Грушевського, бібліотека-музей-філія №14 ім. К.М. Симонова, бібліотека-філія №15 ім. М.Ю. Лермонтова.

Бібліотечний фонд ЦБС м. Маріуполя складає 355655 примірників. Фонд забезпечує потреби населення міста в отриманні інформації стосовно різних галузей освіти, науки, культури, мистецтва. До послуг ЦБС м. Маріуполь щорічно звертаються близько 100 тис. мешканців міста. Джерелом утримання ЦБС та основним джерелом фінансування за рахунок якого відбувається поповнення та оновлення бібліотечного фонду є місцевий бюджет. До основних видів комплектування належать поточне, ретроспективне та рекомлектування на підставі очного та заочного типу його поповнення. Бібліотечний фонд МЦБС складається з неперіодичних, періодичних, продовжуваних видань, рукописів, електронних документів, аудіовізуальних матеріалів.

Комплектування фонду ЦБС здійснюється за допомогою відділу формування фондів та організації каталогів. Застарілі видання виключаються з обліку бібліотечного фонду. Вилучення документів, як і прийом, складається з послідовних операцій: виявлення в фонді документів, що підлягають виключенню, його обґрунтування; складання списку документів на вибуття; підрахунок вартості документів; складання акту. У кожному акті враховуються документи, що виключаються з фонду з якої-небудь причини: старіння, зношуваність та ін; здача акту і списку до відділу формування фонду МЦБС; затвердження акту директором МЦБС, вивезення макулатури структурними підрозділами після затвердження акту; надання довідки про здачу макулатури в відділ формування фонду, отримання керівником структурного підрозділу 1 екземпляру акту зі списком.

Основною проблемою комплектування бібліотечної системи м. Маріуполь є те, що документальні та інформаційні ресурси МЦБС м. Маріуполь не відповідають вимогам сучасного суспільства. Сучасний бібліотечний фонд Маріупольської ЦБС майже на 70 % укомплектовано старими примірниками літератури. Ці фактори знижують коефіцієнт корисної дії бібліотеки, знищують її авторитет, погано впливають на якість обслуговування читачів, які звертаються за послугами до працівників бібліотеки.

На початку 2000-х рр. було розпочато комплектування фондів електронними виданнями, переважно в ЦБ ім. В. Г. Короленка. Цей процес ускладнювався низкою невирішених питань, зокрема, невизначеністю співвідношення друкованих, аудіовізуальних матеріалів і баз даних на оптичних дисках у фондах бібліотек.

Відповідно до Міської цільової програми розвитку галузі культури у м. Маріуполі на 2018-2022 роки місцевою владою було розроблено програму промоції читання та розвитку публічних бібліотек міста Маріуполя.

Впровадження цієї програми дозволить розширити інформаційно-культурний простір населення міста, створить сприятливі організаційні та соціально-економічні умови діяльності бібліотек, покращить матеріально – технічні умови існування сучасних бібліотек міста, сприятиме модернізації та

ресурсному розвитку бібліотек, перетворенню їх в інформаційні, культурні та просвітницькі центри.

Отже, під час комплектування та збереження бібліотечних фондів сучасні бібліотеки стикаються із низкою проблем. До основних проблем комплектування бібліотечних фондів ЦБС для дорослих м. Маріуполя належать наступні: 1) невідповідність сучасним вимогам документальних та інформаційних ресурсів; 2) зростання цін на друковану продукцію, а особливо на наукову та довідкову літературу; 3) недостатніми фінансовими можливостями бібліотек; 4) відсутність книгарень.

Література

1. Мацібора Н. Г. Сучасний стан і напрями роботи з рідкісними виданнями у фондах освітянських бібліотек України. / Н. Г. Мацібора.- С. 110-119.

2. Рогова П., Мацібора Н. Стан і перспективи збереження фонду в добу цифрових технологій у Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського. / Н. Мацібора, П. Рогова // Вісник Книжкової палати. – 2009. – №11. – С. 9-12.

3. Білоус В. Модель сучасної бібліотеки вищого навчального закладу / В. Білоус // Бібліотечний форум України. – 2014. – С. 44-45

УДК 027.7

С. В. Назар'єва
/ м. Маріуполь /

БІБЛІОТЕКА – СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА МАЙБУТНЬОГО

Бібліотека втратила монополію на доступ до інформації. Суспільні трансформації стали викликом і одночасно вікном можливостей для Бібліотеки, яка перебуває у діалектичному взаємозв'язку з суспільством. Адаптуючись до потреб сучасності Бібліотека та бібліотекарі допомагають людям опановувати нові технології, навчатися протягом життя, відповідально зустрічати виклики соціального життя. З іншого боку саме користувач ініціює бібліотечну діяльність, мотивує до впровадження інноваційних практик, які зрештою змінюють суспільство. Задовольнити потреби сучасного користувача Бібліотека в змозі лише за наявності актуальних фондів, сучасних технологій, комфортного простору, підготованого персоналу. Бібліотеки створюють майбутнє. При цьому їх власні перспективи неясні.

Бібліотеки змінюються. Основними принципами змін ми вважаємо:

1) відкритість фондів для всіх громадян (універсальність бібліотек і за фондом, і за цільовою аудиторією);

2) відкрита наука (поширення наукових даних та доступ для всіх рівнів зацікавленого суспільства);

3) цифровізація (впровадження цифрових технологій в усі сфери життя);

4) зміна моделі комунікації (діалогічну модель комунікації в процесі обслуговування наразі замінює полілогічна модель, в якій бібліотекар виступає модератором комунікаційного процесу);

5) підтримка неформальної та інформальної освіти дорослих;

6) клієнтоорієнтованість (затребуваність послуг);

7) інклюзивність (запровадження принципів універсального дизайну з урахуванням спеціальних можливостей);

8) партнерство (інтеграція в життя громади).

Серед професійних бібліотекарів останніми роками широко використовується чотириплоска модель бібліотеки доцента кафедри інформаційних досліджень Копенгагенського університету Хенріка Йохумсена. Модель втілює чотири загальні цілі для публічної бібліотеки: Натхнення/Досвід, Розширення прав і можливостей, Залучення, Інновації. Якщо перші дві з цих цілей базуються на класичних бібліотечних цінностях, таких як освіта, культурна освіта та соціальна мобільність. Інші цілі, а саме: залучення та інновації, більше орієнтовані на нові цінності, пов'язані з такими поняттями, як соціальний капітал, згуртованість у місцевій громаді.

Директор Науково-технічної бібліотеки ім. Г.І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», президент Української бібліотечної асоціації (УБА) О. Бруй у вересні цього року презентувала нову інноваційну модель бібліотеки як поєднання чотирьох просторів: навчання, натхнення, місця зустрічі та подій. Основними функціями сучасної університетської Бібліотеки відповідно до конституційних норм про забезпечення громадянам доступу до інформації залишилися інформаційна та навчальна, але сучасність вимагає виокремлення нових ролей сучасної Бібліотеки. Таким чином на цей час Бібліотека університету виступає як:

- інформаційно-ресурсний центр (накоплення та генерація знання – головне завдання наукових бібліотек, зростання ролі якісного комплектування та збереження фонду, забезпечення доступу до документів незалежно від формату тощо);

- служба підтримки науки (видавнича діяльність університету: видимість, впливовість, авторитетність; публікаційна активність: зростання кількісних та якісних показників; інформаційно-консультаційна підтримка дослідника впродовж циклу наукових досліджень);

- консультаційно-освітній центр (консультації та семінари для користувачів з цифрової освіти, публікаційної активності, академічної доброчесності, медійної грамотності тощо; сюди ж відноситься методична діяльність, формування нових професійних навичок бібліотекарів);

- майданчик для інтелектуального дозвілля спільнот (співпраця з науковими товариствами, організація зустрічей випускників освітніх програм, спілкування користувачів з авторами, психологами, підприємцями, юристами тощо);

- лабораторія неформальної освіти (у тісному поєднанні з впровадженням волонтерської роботи в організації занять з вивчення мов,

програмування, робототехніки);

- центр відпочинку (бібліотечна кав'ярня, організація арт-простору з виставками сучасного мистецтва, театральними та музичними виступами, ігротека тощо).

Враховуючи специфіку університетської бібліотеки треба підкреслити сучасне бачення моделі Бібліотеки університету як інформаційно-ресурсного центру розвитку інтелектуального потенціалу міста (регіону) та майданчик для реалізації ініціатив спільнот. Яскравим прикладом реалізації цієї моделі є вищезгадана Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка.

Таким чином можна сформулювати стратегічну ціль розвитку ролі Бібліотеки як центру стимулювання інтелектуальної активності, акумуляції творчих ініціатив та проєктів користувачів. Для її реалізації необхідно виконати наступні завдання:

- законодавство – переглянути застаріле законодавство через участь у обговоренні законодавчих ініціатив, надання пропозицій УБА тощо (питання авторського права, оцифрування фондів, зміни в інформаційних звичках громадян та розвиток різноманітних форм комунікації; демократична роль бібліотек як просторів для громадських обговорень та дискусій, сприяння бібліотеками вирішенню важливих суспільних завдань, таких як цифрова освіта та грамотність, здоров'я та соціальне включення тощо).

- накопичення - Бібліотека має вийти на новий рівень накопичення інформації, тобто збільшити кількісні показники фінансування комплектування, у тому числі через пошук благодійників. Механічне збільшення книжкового фонду не є прямим показником поліпшення його якості. Треба підкреслити роль списання у оновлені книжкового фонду.

- мережевість - розбудувати єдиний інформаційний простір бібліотек міста незалежно від відомчого підпорядкування, забезпечити дистанційний доступ до ресурсів Бібліотеки та підключитися до єдиного реєстру користувачів бібліотек міста.

- технології - системно впроваджувати інформаційні технології, оновлюючи техніку, програмне забезпечення, формуючи нові професійні навички у співробітників. (автоматизована книговидача та комплектування, штрих-кодування та оцифрування фонду, антикрадійна система, Open Journal Systems). Збільшити номенклатуру сервісних послуг, коли Бібліотека виступає як коворкінг –надає простір, техніку, ресурси. Тобто забезпечити перехід від обслуговування до спільної або самостійної діяльності користувача.

- комунікація - збільшити ефективність комунікації, генерації ідей, обміну думками в реальному та віртуальному просторі, обговорювати трансформації Бібліотеки з користувачами та роботодавцями, прислуховуватися до їхньої думки.

- матеріально-технічна база - організувати відкритий простір сучасної Бібліотеки, забезпечити доступ до ресурсів та надавати якісні сервісні послуги (освітлення, температурний режим, комфортні меблі, швидкий інтернет та доступ до техніки, зручний для користувача графік роботи,

інклюзія тощо). Суспільство гуртується не тільки на спільних цінностях, але і на спільних просторах. Сучасна Бібліотека працює не тільки як книгозбірня, а як багатофункціональний безбар'єрний простір. Приміщення повинно бути однаково привітним до різних вікових та соціальних груп. Зонування повинно забезпечувати потребу користувачів у самостійній чи колективній роботі.

Бібліотеки можна з повним на те правом назвати пошуковими машинами доінтернетної епохи. Але все-таки бібліотека завжди була чимось більшим, ніж просто інструмент. Акцент діяльності Бібліотеки на цей час остаточно змістився з книги на користувача. Експерт з бібліотечної справи з США Ребекка Сміт Олдріч стверджує, що Бібліотека - це в першу чергу люди, а не предмети. Розуміння того, що головне - люди, а не носії інформації, для деяких представників бібліотечної справи означає перехід на нове мислення.

Кожна бібліотека повинна переосмислити свій вплив на суспільство. З іншого боку, майбутнє бібліотек визначається тим, що суспільство знайде корисного для себе в бібліотеках. На цей час бібліотеки виконують проактивну роль модераторів і просторів для розвитку та навчання протягом життя, лабораторій місцевих ініціатив, інформаційних та соціальних центрів. Інформаційна підтримка розвитку спільнот забезпечується через надання доступу до інформації, поширення комунікативних практик, формування середовища управління знаннями. Бібліотека стає активним учасником створення необхідних інтелектуальних і надпрофесійних навичок, які роблять користувачів конкурентними, включеними у професійне і соціальне середовище. Діяльність Бібліотек у якості інформаційно-ресурсного та комунікативного центру, де Бібліотека виступає ініціатором та координатором комунікації, посилює її роль як соціокультурного центру спільнот.

Література

1. Гранчак Т. Орієнтири розвитку бібліотек у середовищі покоління Z / Т. Гранчак // Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук. – 2019. – Вип. 3. – С. 20-35. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003087>.

2. Jochumsen, H., Hvenegaard Rasmussen, C. and Skot- Hansen, D. (2012), "The four spaces – a new model for the public library", *New Library World*, Vol. 113 No. 11/12, pp. 586-597. <https://doi.org/10.1108/03074801211282948>.

УДК 025.7/.9

С. В. Натяма
/ м. Маріуполь /

ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДІВ: ІСТОРІЯ ПИТАННЯ

Одним з стратегічних пріоритетів у гуманітарній політиці сучасної України є забезпечення широкого доступу населення до різноманітної інформації та ефективного використання її в процесі формування соціального

капіталу [1].

Однією із ключових передумов реалізації цього пріоритету є збереження накопичених бібліотечних фондів. Отже розглянемо питання збереження бібліотечних фондів у її історичній ретроспективі. Історія цього питання (збереження фондів), по суті, виникла з винайденням писемності та її носіїв. Як відомо, для письма використовували папірус, пальмове листя, матеріал з лубу фікуса. У II ст. до н. е. з'явився пергамент. Крім того, писали на дерев'яних дощечках, а з IV ст. н. е. шовку. У Стародавній Русі для цих цілей застосовувалася береста, на якій писали книги, грамоти тощо. Метал, глина, кора і листя дерев, шкіра і тканина, папір – далеко не повний перелік матеріалів, що використовувалися для письма, і кожен з них під впливом навколишнього середовища і механічної дії піддавався руйнуванню.

Історичні факти свідчать про те, що ті хто збирав та зберігав письмена ще з давніх часів робили спроби захистити документи від несприятливих дій природи і людини. Наприклад, у Стародавньому Єгипті свитки з папірусу розгортали після кожного сезону дощів, перевіряли чи не змив дощ тексти, і сушили. Для захисту від комах, вологи і пилу свитки зберігали в циліндрових ящиках зроблених з дерева або слонової кістки. У Індії і інших країнах Сходу рукописи на крихкому пальмовому листі перекладали пластинами з дерева або слонової кістки, потім завертали в полотно. Для збереження папірусу його обробляли кедровим маслом, а після винаходу паперу його обробляли для захисту від пошкодження комахами камфорою, гвоздиковим і евкаліптовим маслом, мускусом та ін. Місце для зберігання рукописів вибирали так, щоб воно було розташовано на схід тощо [4, с. 15-16].

Вже у Середньовіччі з'являються документи, що регламентують діяльність бібліотек і бібліотекарів. Так, у Статуті грецького Студійного монастиря зазначалось про необхідність мати при монастирі бібліотеку і бібліотекаря, який буде відповідати за її діяльність та збереження книг. Появу Студійського статуту в Україні пов'язують з ім'ям прп. Феодосія. Це статут – один з найсуворіших у християнському світі. Так, до обов'язків паламаря, які регламентувались цим статутом, входив нагляд за фізичним станом книжок. Зокрема, «він мав вчасно провітрювати книжкові шафи, але не залишати їх відчиненими надовго, оскільки від надмірного повітря книжки могли зруйнуватися» [5, с. 8]. Монастирським статутом передбачалося також, що в монастирі повинна бути черниця, до обов'язків якої входило зберігання грамот і книжок, стежити, щоб вони не були пошкоджені. «Вона реєструвала книжки і хартії реєстру, і коли знадобиться кому яка з них, приносила її і записувала, хто її взяв. Через декілька днів нагадувала ігуменї про взяті хартію, а після повернення її на місце піклувалася, щоб вона не була загублена» [5, с. 8]. Також статутом прописувалось положення щодо зниклих книг, які хранитель книжкової скарбниці зобов'язаний був замінити рівноцінними або оплатити їхню вартість.

Проблема консервації та збереження фондів стала актуальнішою з винаходом книгодрукування. Із збільшенням кількості книг почали ускладнюватися і завдання їх зберігання. Зокрема, один з авторів вказував на

вологість як найбільш небезпечного ворога для книг і радив зберігати їх тільки на середніх поверхах, застерігаючи від впливу вологих західних і південних вітрів [6, с. 521].

Виникнення в XIX ст. промислового виробництва, яке спонукало до вивчення та застосування письменності широкі верстви населення, а також створення високошвидкісних друкарських верстатів, впровадження технологій масового виробництва паперу, все це призвело до того, що бібліотеки з рідкісних явищ поступово перетворюються на обов'язковий елемент культури. Для видання книг великими тиражами необхідний був дешевший папір, але великі обсяги його виробництва призводять до погіршення якості паперу та загострює питання збереження фондів бібліотек.

На початку XX ст. набувають розвитку теорії з вивчення питань щодо збереження книг. Погляди теоретиків бібліотечної справи змінювалися відповідно до соціально-економічного стану в суспільстві в той або інший історичний період. Важливе значення для теоретичного осмислення даних проблем мають наукові праці Л. Б. Хавкіної. В програму занять перших курсів з бібліотечної справи, які вона відкрила в Москві в 1913 р. входили її лекції з «збереження» книжкового майна, включаючи чищення і дезінфекцію книг. Л. Б. Хавкіній належить велика кількість наукових статей з цієї теми, в яких вона підкреслювала особливу роль і значенні запобіжних засобів в забезпеченні збереження фондів. Першопричиною руйнування і зараження книг Л. Б. Хавкіна вважала пил і бруд, тому прибирання і провітрювання приміщень визнавала невід'ємною частиною забезпечення збереження фондів. Автор відзначала, що генеральне прибирання необхідне, щоб видалити пил, який завдає шкоду не тільки книгам, але й людям, які безпосередньо працюють з книгами. «Прибирання представляє радикальний засіб для боротьби з мікроорганізмами, черв'яками і комахами, що винищують книги», – писала Л. Б. Хавкіна. Велике значення вона надавала стану палітурки. Для зберігання видань малого формату нею пропонувалося застосування коробок з відкидними кришками. Для попередження руйнування книг слід «лагодити» їх при виявленні хоч би щонайменшого пошкодження, наприклад, якщо випадає листок або відривається корінець палітурки. У періоди епідемій віспи, тифу, дифтерії і інших інфекційних захворювань вважалося необхідним попереджувальна дезінфекція книг, обов'язкове проведення їх дезінфекції при поверненні від хворих читачів. Важливе значення науковець надавала попередженню бібліотечних пожеж. Вона, зокрема, наголошувала на тому, що: «у книгосховищі повинна бути проведена вода і влаштована значна кількість пожежних рукавів. Корисно також тримати в запасі вогнегасники...» [7, с. 88-90].

Аналіз робіт Л. Б. Хавкіної дозволяє зробити висновок про те, що автор ототожнювала поняття «збереження» і «гігієна книги», але все-таки головними в забезпеченні збереження фондів вона вважала запобіжні засоби: «... щодо гігієни бібліотечних книг потрібно пам'ятати, що запобіжні засоби набагато легко проводити і вони дають кращі результати, чим заходи боротьби з бідною, яка вже є, і найпершою і найважливішою мірою є

дотримання чистоти».

Відповідальність бібліотекарів та читачів за збереження фонду передбачалася правилами користування бібліотеками. До 1929 року узаконених державою правил не існувало. Сучасні бібліотеки до 90-х років керувалися Типовими правилами, затвердженими у 1985 році. У 20-х роках В. Л. Омелянський починає досліджувати питання зберігання бібліотечного фонду за біологічним напрямом, а Н. П. Тихонов за фізико-хімічним, у 1934 р. він створив Лабораторію по консервації і реставрації документів.

Більше п'ятидесяти років займався вивченням проблем бібліотекознавства Ю. В. Григор'єв. Великий вплив на розвиток як наукової, так і практичної діяльності бібліотек зіграли його погляди про засоби вирішення багатьох конкретних питань забезпечення збереження бібліотечних фондів. Він узагальнив знання, що були розроблені по цьому питанню його попередниками (Я. В. Абрамовим, Е. В. Балобановою, В. Н. Васильєвим, Л. Б. Хавкіною та ін.) Щодо радянських часів, то у 1918 р. був виданий декрет, відповідно до якого всі бібліотеки і книгосховища були узяті під охорону держави. У 30-і роки прийнято постанова «Про відповідальність за збереження бібліотечного фонду», в якому вирішенню завдань фізичного збереження книжкових фондів надається самостійне, важливе значення. Почалася організація в бібліотеках спеціалізованих підрозділів, покликаних вирішувати питання збереження книжкових багатств, з'явилися теоретичні розробки в цьому напрямі. Ю. Н. Григор'єв підкреслював, що для збереження фондів «необхідне з'ясування, вивчення і усунення всіх тих причин, які викликають передчасне старіння книг», і для вирішення цього завдання спеціальними знаннями повинні володіти не тільки наукові співробітники, але і бібліотекарі [8, с. 6]. У 40-ві роки М. Я. Гільтман та Ф. Н. Пащенко займались проблемами збереження бібліотечних фондів при плануванні та будівництві бібліотечних установ.

З часів виникнення друкарства виникають і різні професії, так бібліотекарі в основному зберігають та систематизують фонди, але є ще ті, хто відновлює, реставрує, зберігає, в повному значенні цього слова, книгу. Спочатку реставратор книг працював поодиноці і ревниво охороняв свої професійні таємниці. Деякі знайдені реставраторами методи виявилися ефективними, і їх використовують до сьогодні, інші завдали документам шкоди, зробили неможливим їх відновлення із-за незнання реставраторами властивостей матеріалів, з якими вони працювали.

Наукові основи консервації документів з'явилися тільки в ХХ ст. На міжнародній конференції, що проходила в Санкт-Галлені в 1898 р., хранитель бібліотеки Ватикану кардинал Ф. Ерле виступив з пропозицією про необхідність перегляду методів реставрації, які повинні, на його думку, спиратися на сучасні досягнення науки. Сам він укріплював пошкоджені рукописи шляхом покриття їх прозорою шовковою марлею, а також ввів використання нового пергаменту і желатину для ремонту пергаментних рукописів.

В цей же час в Англії почали вивчати проблему зношеності та

старіння паперу і причини руйнування шкіряних палітурок. Проблеми консервації документів розглядали на конференції архівістів в Дрездені (1899 р.) і Міжнародному конгресі бібліотек в Парижі (1900 р.). Проте серйозні дослідження в цій галузі стали проводитися лише після Першої світової війни. Цікаві розробки були здійснені в США, Великобританії, Італії, Франції, Швеції, Германії, Індії. Деякі з відкритих тоді методів консервації і реставрації книг складають основу сучасних знань про консервацію документів, зокрема, тести, що виявляють чистоту целюлози і міцність паперу та ін. На міжнародному рівні цією проблемою почали займатися після створення таких організацій, як ЮНЕСКО, ІФЛА, та ін.

Протягом ХХ ст. фахівці з різних країн приділяли велику увагу різним аспектам збереження бібліотечного фонду від несприятливих умов та факторів. Постійне вивчення цих проблем почалося з 1927 року, коли заснували Міжнародну Федерацію бібліотечних асоціацій (ІФЛА). В своїй структурі вона має секцію по збереженню та консервації документів. Перше Положення про принципи збереження бібліотечних фондів було опубліковано у 1979 році. Потім (ІФЛА) розробило Програму «Збереження і консервація» (РАС) (1984 р.). Головні її принципи полягають у: розгляді збереження фондів як головної умови виживання національної та світової науки та культури; організації збереження фондів спільними зусиллями держави, міжнародних організацій і третього сектора; відповідальність кожної країни за збереження власних документних фондів як національної частини загальносвітової духовної спадщини.

Діяльність ІФЛА стала більш масштабною наприкінці 90-х років ХХ ст., коли Рада з бібліотечних та інформаційних ресурсів опублікувала розроблені в рамках Програми РАС «Основні правила збереження і використання бібліотечних фондів». Також, на основі цієї програми розроблено принципи захисту культурних цінностей під час військових конфліктів і природних катаклізмів.

На сьогодні питання збереження, консервації, реставрації бібліотечних фондів є дуже актуальними. Про свідчить і те що більшість країн світу створили свої наукові центри та проводять дослідження в цій галузі: у США – лабораторія Бероу (Річмонд), Національне бюро стандартів (Вашингтон), Інститут хімії паперу (шт. Вісконсін), Вища бібліотечна школа університету Чікаго, Інститут досліджень паперу (Нью-Йорк); у Великобританії – Наукова лабораторія Британського музею і Королівський коледж; у Франції – Лабораторія кріптогамних рослин Національного музею природознавства і Національного архіву; у Італії – Центральна національна бібліотека, Інститут патології книги і Міжнародна рада музеїв; у КНР – Науковий центр по деревині при Раді науково-технічних досліджень, а також Національний архів в Індії, Рада науково-технічних досліджень в Австралії та ін. [6, с. 522-523].

Питаннями вивчення збереження бібліотечних фондів займаються й інші організації: Міжнародний комітет Червоного Хреста, Міжнародний центр по вивченню збереження і реставрації культурного надбання, Європейська організація зі збереження і доступу, Міжнародна організація зі

стандартизації та ін.

Після проголошення незалежності в Україні (1991 р.) державні органи та установи, профільні міністерства активно займаються роботою щодо розробки законодавчої бази, яка стосується питань збереження фондів бібліотек. Так, були розроблені та прийнято Закон України «Про бібліотеки та бібліотечну справу», Положення «Про Державний Реєстр національного культурного надбання», Положення «Про систему депозитарного зберігання бібліотечних фондів України», «Програма збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000-2005 роки» та багато інших державних документів.

В Україні проблемами збереження фондів на науковому рівні займаються: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Національний науково-дослідний реставраційний Центр України, Державна науково-технічна бібліотека України та ін.

Отже, не дивлячись на те, що проблема збереження бібліотечних фондів має велику історію, але це питання залишається актуальним і сьогодні (це стосується і паперових, і електронних носіїв). Зі стрімким розвитком сучасних інформаційних технологій з'явилась можливість перевести всі фонди на електронні носії, але і цей вид зберігання бібліотечних фондів має свої як переваги так і недоліки, які, сподіваємося, розглянемо у своїх наступних наукових розвідках.

Література

1. Програма збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 рр. // Бібліотечний вісник. – 1999.– № 6. – С. 5–10.

2. Сабадаш Ю., Натяма С. Наукові бібліотеки України: здобутки і проблеми (на прикладі наукової бібліотеки Маріупольського державного університету) // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наукові записки РДГУ. – Рівно: РДГУ, 2016. – Вип. 23 – С. 188-195.

3. Natyama S.V. Scientific libraries of Ukraine: current state and prospects of development // Траєкторії сталого розвитку українського суспільства: особистість і культура: V Міжнародна науково-практична конференція (15 листопада 2019р.). – Маріуполь: МДУ, 2019. – С. 167-168.

4. Гигиена и реставрация библиотечных фондов: практ. пособие / ГБЛ. – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: Книга, 1985. – 160 с.

5. Долбенко Т. О. Зберігання документів у бібліотеках: навч. посіб. / Т. О. Долбенко, Ю. І. Горбань. – К.: Видавництво Ліра-К, 2015. – 299 с.

6. Библиотечная энциклопедия / Ред. Ю. А. Гриханов и др.; Рос. Гос. б-ка. – М.: Пашков дом, 2007. – 1299 с.

7. Справочник библиотекаря / Науч. ред. А. Н. Ванеев, В. А. Минкина. – 3-е изд., перераб. и доп. – Спб.: Профессия, 2007. – С. 88–94.

8. Про бібліотеки і бібліотечну справу [Електронний ресурс]: Закон України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>.

**ПОПУЛЯРИЗАЦИЯ КНИГИ И ЧТЕНИЯ В ДЕТСКОМ ФИЛИАЛЕ
ГРОДНЕНСКОЙ ОБЛАСТНОЙ НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ
ИМ. Е. Ф. КАРСКОГО**

Приобщение детей к чтению, пропаганда ценности чтения и книги является непосредственной задачей детской библиотеки.

Специфика культуры детства, как отмечается в работах библиотекведов А. В. Маркиной, В. А. Бородиной, Н. Л. Голубевой, требует построения особого пространства, учитывающего возрастные и психологические особенности детей, существенно отличающиеся от потребностей взрослого человека. В Республике Беларусь сложилась уникальная система специализированных детских и детско-юношеских библиотек, которые в настоящее время осваивают новые направления деятельности. Научные исследования в области руководства чтением детей и подростков принадлежат В. В. Головину, Г. И. Ивановой, Л. В. Степановой, Е. Н. Фоминой, В. М. Бигезе, Н. А. Лейко. Как объект целостного изучения детская библиотека отражена в работах Н. Л. Голубевой [2; 3]: предпринята попытка разработки теоретико-практических основ деятельности детской библиотеки, функциональной сущности детской библиотеки в современном обществе, представлена концепция развития детской библиотеки.

Создание универсальной среды развития личности и социализация – важное направление деятельности детской библиотеки. Функции детских библиотек социально значимы: удовлетворение потребностей детей и подростков в самопознании и самообразовании; приобщение к чтению, к мировой и национальной культуре; пропаганда ценности чтения и книги; интеграция детей в социокультурную среду общества через чтение. Интерес к книге и чтению пробуждается в раннем дошкольном возрасте, и очень важно не пропустить этот благоприятный период, поскольку упущенная возможность позже не компенсируется.

Приоритетными направлениями деятельности детской библиотеки в настоящее время, на наш взгляд, можно считать следующие:

- информационную поддержку образовательного процесса в образовательных учреждениях, сотрудничество с учреждениями образования в целях инкультурации личности,
- содействие организации семейного чтения, привлечение к сотрудничеству родителей, дедушек и бабушек; создание информационного комфорта семье,
- внедрение новых информационных технологий, интеллектуализацию работы библиотекарей на основе дальнейшей компьютеризации и медиатизации библиотеки,
- содействие чтению и социализации детей, которые имеют

ограниченные возможности посещения библиотеки и специальные потребности, создание для них адаптированных “зон” и условий для обучения в телекоммуникационной компьютерной образовательной среде,

- организацию содержательного досуга читателей, выработку собственного стиля на основе неординарных подходов к традиционным формам массовой работы и доверительных отношений с читателями.

Функциональный диапазон деятельности детского филиала ГУК «Гродненская областная библиотека им. Е. Ф. Карского» как информационно-культурного и образовательного учреждения осуществляется через богатый книжный фонд, высококвалифицированный коллектив сотрудников, технически оборудованное пространство для личностного развития: чтения, образования и самообразования, развивающих игр, творческого общения, организации досуговой деятельности. Детский филиал строит свою работу по принципу «открытой библиотеки» на основе развития интерактивных форм взаимодействия, сотворчества с учётом особенностей наших читателей. Формы работы достаточно традиционны. Индивидуальное руководство чтением реализуется через беседы, консультирование, обсуждение тем, составление списков источников информации. Массовое руководство включает книжные выставки (в том числе виртуальные), обзоры литературы, устные журналы, громкие чтения, читательские конференции, конкурсы, презентации книг, автограф-встречи, литературные игры, библиоквесты, литературные вечера. Осуществляется сотрудничество со СМИ, действуют клубы «Почитай-ка» и «Ровесник». Пользуются большой популярностью квест-румы и библиотечные квесты – интеллектуальные командные игры, основанные на одном или нескольких художественных произведениях, имеющие сценарий, маршрут и определенные правила («В поисках книг, которые знают всё», «Будем мы солдатами», «МультиДесант»).

Детский филиал Гродненской областной научной библиотеки им. Е. Ф. Карского сотрудничает с учреждениями образования и содействует семейному чтению. Традиционно, более 20 лет, проводится конкурс летнего чтения — комплекс мероприятий, включающий индивидуальную и коллективную деятельность его участников. В конкурсе принимают участие учащиеся общеобразовательных школ г. Гродно, дошкольники и их родители. В конкурсе «Лето и книга—2019» приняли участие 310 читателей дошкольного, младшего и среднего школьного возраста (ежегодно количество участников увеличивается). 15 победителей в пяти номинациях («Лучший читатель», «Самый юный читатель», «Юный эрудит», «Поклонники белорусской литературы», «Читающая семья»). Многие годы итоги конкурса подводились в стенах детского филиала, однако три года назад конкурс перешёл на новый уровень: награждения победители получают во время Фестиваля книги в День города.

Кроме наград и признания достижений маленьких читателей и их родителей кажется очень важным получить отклик о прочитанных книгах, провести рефлексию по произведениям, которые стали значимыми для ребят. С этой целью проводятся читательские конференции с активными

участниками конкурса летнего чтения. По итогам конкурса “Лето и книга-2019” проводилась читательская конференция с участием юных участников и их родителей «Отдых с книгой: возможно ли?».

В мае 2020 года был запущен проект «ВО!круг книг»: видеоролики читателей «А что читаете вы?» Ребята делились друг с другом впечатлениями о прочитанных книгах в формате короткого видеоролика на сайте библиотеки.

В 2020 году на одной из городских площадок планируется праздник книги “КНИГАФЕСТ”: открытый микрофон, открытые зоны чтения, выступления и автограф-зоны писателей, презентации отделов библиотеки, выездная торговля, интерактивные лаборатории, живая музыка, велобiblioteca, акции и мастер-классы.

«Активное развитие в библиотеках получила геймификация библиотечного пространства» [1, с. 5], сегодня в слагаемые образа детской библиотеки органично входит представление о ней как организаторе интеллектуально-игровой деятельности детей и подростков. В 2015 году на базе детского филиала Гродненской областной научной библиотеки им. Е. Ф. Карского был открыт первый в Беларуси интерактивный центр науки и технологий — мультицентр «Совушка», созданный в рамках программы трансграничного сотрудничества «Польша — Беларусь — Украина» 2007—2013 гг. Пользователям предлагается 8 образовательных программ: лаборатория для детей; креативная лаборатория Лего; лаборатория музыки (мини-студия звукозаписи); лаборатория искусства (создание фильмов, дизайн-проектов); лаборатория иностранных языков, лаборатория науки (научные эксперименты в области физики, химии, биологии); лаборатория окружающей среды; лаборатория техники и робототехники [4].

Большой потенциал в работе с читателем имеют интернет-ресурсы современных библиотек. Официальный сайт Гродненской областной научной библиотеки им. Е. Ф. Карского (grodlib.by) и мультицентра «Совушка» (www.multicenter.by) является информационной базой для посетителей, инструментом обслуживания удаленных пользователей и точкой доступа ко всем электронным ресурсам, создаваемым в библиотеке. Активно используются для оперативного общения с читателями и продвижения возможностей библиотеки как информационно-образовательного центра и социальные сети.

Привлекательность пространства детской библиотеки направлена на привлечение не просто посетителей, а прежде всего — читателей, для которых общение с книгой станет духовной потребностью, будет продиктовано личной заинтересованностью в саморазвитии через читательскую деятельность, библиотечную коммуникацию.

Литература

1. Березкина, Н. Ю. Библиотечное пространство : каким оно может быть в современной библиотеке / Наталья Березкина // Бібліятэчны свет. — 2018. — № 6. — С. 5—6.

2. Голубева, Н. Л. Детская библиотека: современные проблемы

развития: научно-методическое пособие / Н. Л. Голубева. — М. : Литера, 2009. — 143с.

3. Голубева, Н. Л. Семейное чтение в детской библиотеке: учеб.-метод. пособие / Н. Л. Голубева. — М. : Либерей—Бибинформ, 2006. — 88с.

4. Мальцева, Л. Мультицентр «Совушка» / Лидия Мальцева // Библиотэчны свет. — 2017. — №4. — С. 16—17.

УДК 025.5:01

А. В. Сергієнко

/ м. Маріуполь /

О. В. Пасинкова

/ м. Маріуполь /

А. В. Акульшина

/ м. Маріуполь /

ФОРМУВАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОКАЖЧИКА ПРАЦЬ ВЧЕНИХ ПДТУ

Одним з основних напрямків роботи науково-технічної бібліотеки ПДТУ є видання бібліографічних покажчиків праць науково-педагогічного складу університету. Мета таких публікацій – надання, накопичення і зберігання максимально повної та систематизованої інформації про наукові праці авторів ПДТУ за певний період.

Створення бібліографічних покажчиків є трудомістким видом діяльності і вимагає від укладачів аналітичних здібностей, глибоких професійних знань, загальної ерудиції, творчого потенціалу, високого рівня володіння комп'ютерними технологіями.

Першорядне значення в цьому процесі набуває збір первинної інформації, а саме переліку публікацій автора за певний період. В університеті якнайповнішу, хоча і не вичерпну інформацію, надає сам автор, щорічно заповнюючи картку обліку наукових публікацій автора. При такій організації збору даних, вони стають доступні для бібліографів в кінці календарного року, в період здачі викладачами відповідної звітності в науково-дослідну частину університету. В результаті бібліографічний покажчик формується протягом наступного за звітним року і не може забезпечити оперативність надання інформації. Ситуація в цьому питанні кардинально змінилася після створення спеціального програмного продукту – система обліку наукових публікацій «Наука».

На базі системи управління контентом WordPress з використанням довільних типів даних, призначених для користувача таксономій і довільних полів, групи яких варіюються в залежності від типу публікації (книга, стаття, патент та ін.) і від даних автора (або колективу авторів), була розроблена і протестована всіма підрозділами університету система обліку наукових публікацій ПДТУ «Наука». Вона включає модуль обліку публікацій, науково-

дослідних робіт, патентів та ін., а також модуль планування показників роботи співробітників і підрозділів університету. Система організована у вигляді веб-додатку, тому весь програмний код системи і база даних (БД) знаходяться на сервері, клієнтська частина являє собою браузер, який ініціює запити до сервера і відображає результати його роботи (тобто використана схема «тонкий клієнт»).

Автори публікацій (співробітники різних кафедр та інших організацій і підрозділів), виконавці НДР, учасники наукових заходів всередині системи обліку організовані у вигляді таксономії (ПІБ автора – термін таксономії, інші відомості про авторів і співробітників – довільні поля, прикріплені до терміну таксономії).

Підрозділи університету та інших організацій також організовані у вигляді таксономії. Відношення «співробітник-підрозділ» (в загальному випадку «багато-до-багатьох»), співробітник може мати кілька місць роботи) описується за допомогою довільних полів, прикріплених до термінів таксономії.

Публікації, патенти, наукові заходи представлені в системі записами призначеного для користувача типу (custom post type – СРТ), а відношення «автор-публікація» (це принципове ставлення «багато-до-багатьох») описується за допомогою довільних полів, в яких зберігаються відповідні ідентифікатори термінів таксономії [2, с. 67].

Структура бази даних CMS Wordpress як раз надає зручну можливість організувати проміжну таблицю wp_term-relationships, що зв'язує дані про публікації або заходи (пости призначеного для користувача типу WordPress, таблиця wp_posts) з авторами або учасниками, які представлені термінами таксономії.

В системі обліку результатів наукової роботи передбачено виведення звітів за наявністю робіт молодих вчених, студентів, аспірантів. Вибір здійснюється за віком автора (учасника) на поточний момент, або за посадою автора (учасника). Передбачена можливість вибрати посаду «студент» або «аспірант», які закріплюються за випускною кафедрою [1, с. 191].

Подальший процес створення бібліографічного покажчика складається з декількох етапів:

підготовчий етап – розробка структури посібника, визначення кола джерел для пошуку потрібної інформації;

1 етап – оцінка, аналіз і обробка інформації;

2 етап – введення даних в програму ІРБІС;

3 етап – формування списків публікацій і угруповання їх за принципами, що максимально полегшують дослідникам пошук і роботу з бібліографічним покажчиком;

4 етап – науково-бібліографічне редагування;

5 етап – оформлення бібліографічного посібника.

Оскільки в основу структури посібника закладений принцип побудови по факультетах і кафедрах, на підготовчому етапі аналізуються зміни, які відбулися в структурі університету і в кадровому науково-педагогічному

складі за календарний рік.

Далі визначається основне коло джерел для пошуку і послідовність їх аналізу. При цьому розробники повинні використовувати оптимальне поєднання джерел первинної та вторинної інформації. Як правило, діє наступна черговість перегляду джерел: спочатку аналізують основне джерело вторинної інформації – дані програми РРР, потім джерела первинної інформації – репозиторій ПДТУ, сайт навчально-методичних матеріалів ПДТУ, бази даних Scopus, Web of Science, Springer, «Національна періодика України», інституційних репозиторіїв та інших надійних джерел.

При цьому достовірність вихідної інформації оцінюється безпосередньо укладачами покажчика з використанням методу ранжирування джерел інформації, самої інформації і способів її отримання (див. табл. 1).

Таблиця 1. Оцінка достовірності джерела інформації

	Друкована публікація джерела	Наукометричні БД	Бібліографічні БД, електронні каталоги і БД бібліотек різних установ і відомств	Повнотекстові БД наукової інформації видавництв	Програма РРР	Інші ресурси Інтернет відкритого доступу
Оцінка джерела	надійне джерело	досить надійне джерело	зазвичай надійне джерело	зазвичай надійне джерело	не завжди надійне джерело	ненадійне джерело
Оцінка інформації	правдива (100 %)	висока ймовірність правдивості (90%)	висока ймовірність правдивості (90%)	висока ймовірність правдивості (90%)	ймовірно правдива (75 %)	ймовірно правдива (50 %)
Оцінка способу отримання інформації джерелом	отримав інформацію сам де-візу	отримав інформацію через надійне джерело	отримав інформацію через надійне джерело	отримав інформацію через надійне джерело	отримав інформацію через ненадійне джерело	отримав інформацію через ненадійне джерело

Перший і другий етапи роботи над створенням бібліографічного покажчика відбуваються паралельно, оскільки оброблена інформація про кожне джерело відразу вводиться в автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему (АБІС) «ІРБІС», що дозволяє створювати інформаційні продукти на основі ЕК і його контенту.

Формування бази даних «Праці вчених ПДТУ» в оболонці АБІС «ІРБІС» почалося в 2015 році. Для формування відповідної бази даних, крім традиційного набору полів для створення аналітичного опису, потрібні були дані, що дозволяють безпомилково ідентифікувати автора і місце його роботи. При цьому враховувалася така особливість публікаційної діяльності українських вчених, як тримовність, тобто у одного учасника можуть бути публікації як мінімум на трьох мовах: українською, російською, англійською, що вимагає від програмного забезпечення реалізації функції пошуку всіх

можливих варіантів прізвища на різних мовах при введенні в пошукове поле тільки одного з них.

Програмні засоби «ІРБІС» дозволяють в повному обсязі реалізувати це завдання шляхом створення бази даних «Авторитетний файл – Індивідуальний автор», де всі варіанти прізвища зв'язуються між собою.

За 90 років існування університету деякі кафедри неодноразово перейменовувалися, деякі об'єднувалися або розділялися. Для того щоб простежити наукову діяльність будь-якої кафедри необхідно враховувати всі зміни, що відбулися з нею. Наслідком цього стало створення бази «Авторитетний файл – Колективний автор». У цю базу було внесено назви всіх кафедр на момент введення, а також їх попередні назви. Всі назви зв'язувалися між собою.

На основі результатів виконання двох перших етапів приступають до безпосереднього формування масиву записів бібліографічного покажчика. При складанні покажчика був обраний формальний спосіб угруповання. Праці авторів розміщені по факультетах університету, в межах кожного розділу – за алфавітом прізвищ і назв документів відповідно до зведеного українсько-російського алфавіту (винятком є джерела, опубліковані на іноземній мові, які винесені в кінець підрозділу). У виданні велика частина описів забезпечена інтерактивними посиланнями на повні тексти документів.

Наступний етап – редагування бібліографічного покажчика – здійснюється як в процесі роботи над посібником, так і після його створення, оскільки деяка частина робіт публікується в наступний після звітного рік.

На останньому етапі – оформленні бібліографічного посібника – вибираються розмір і вид шрифтів, складається зміст з посиланнями, відбувається художнє оформлення обкладинки.

Процес публікації видання включає в себе рецензування, затвердження на засіданні редакційно-видавничої ради університету і розміщення файлу бібліографічного покажчика на сайті інституційного репозиторію ДВНЗ «ПДТУ».

Завдяки виконаній роботі бібліотека отримала можливість швидко і ефективно створювати бібліографічні покажчики праць вчених ПДТУ, а також робити звіти про їх наукову публікаційну діяльність.

Література

1. Чичкарев Е. А. Автоматизация учета результатов научной работы сотрудников вуза на базе системы управления контентом [Электронный ресурс] / Е. А. Чичкарев, А. В. Сергиенко, Н. В. Назаренко // Фізико-математична освіта. – 2017. – Вип. 3. – С. 188–193. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2017_3_35.

2. Чичкарев Е. А. Автоматизация учета результатов научной работы сотрудников вуза с использованием системного подхода [Электронный ресурс] / Е. А. Чичкарев, Н. В. Назаренко, А. В. Сергиенко, О. В. Кривенко // Проблеми інформаційних технологій. – 2017. – № 1. – С. 64–69. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pit_2017_1_9.

СТОРІНКА БІБЛІОТЕКИ У FACEBOOK ЯК ЕЛЕМЕНТ SMM ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У сучасну інформаційну епоху соціальні медіа становлять особливу форму обміну інформацією – одну з найбільш динамічних, швидких і потужних. Соціальні медіа, такі як Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest та багато інших, дедалі більше інтегруються у повсякденне життя людей, та стають все більш затребуваними в умовах віддаленої роботи.

Мережеві продукти такого типу дозволяють кожному окремому користувачу самопрезентувати себе, формувати власну мережу спілкування, встановлювати та підтримувати зв'язки з іншими, отримувати новини світу, країни, міста, а також сповіщення від різних установ, у діяльності яких особа зацікавлена. До того ж, швидкість розповсюдження інформації та масштаб охоплення аудиторії соціальними мережами дозволяє без перешкод продовжувати роботу установ віддалено, що вбачається актуальним в умовах введених карантинних обмежень для боротьби із розповсюдженням коронавірусної інфекції COVID-19.

Визначальною тенденцією інформаційно-комунікаційного простору є його соціалізація. Наукова бібліотека, як осередок наукового, культурного та духовного життя студентів та викладачів наслідуює цьому прикладу, виходячи у соціальні мережі, перш за все, з метою просування діяльності бібліотеки.

SMM діяльність для бібліотеки – маркетинг в соціальних мережах (від англ. social media marketing) – комплекс заходів щодо використання соціальних медіа як каналів для просування діяльності бібліотеки, її ресурсів і послуг та вирішення інших іміджевих проєктів [3].

Facebook – найпопулярніша соціальна мережа у світі, яка налічує 2,5 млрд активних користувачів. За 2019 рік кількість користувачів Facebook в Україні зросла на 7,7% і досягла 14 мільйонів. Згідно з дослідженням PlusOne [5], за жовтень-грудень 2019 року, а також січень 2020 року аудиторія Facebook Messenger в Україні збільшилася на 1,5 млн користувачів - до 8,7 млн. Маючи різнопланове тематичне спрямування, від неформального спілкування до ділового та професійного, цей комунікаційний інструмент все частіше використовується в установах різних сфер діяльності. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету (далі – НБ МДУ) також не стала виключенням:

- з 2015 року функціонує сторінка «Бібліотека науковцю» [1], географія підписників якої щороку розширюється і налічує 2754 особи;

- з 2017 року наукова бібліотека МДУ має власну офіційну сторінку у Facebook [2], із 208 підписниками, якими є, головним чином, викладачі, студенти ЗВО;

- з 2019 року також свою сторінку у Facebook має інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Амкрику» [6], який був відкритий спільно із Посольством США на базі НБ МДУ у жовтні 2018 року. На сьогодні сторінка «WOA» має 486 підписників.

Таким чином, можна зробити висновок, що саме наукова діяльність бібліотеки приваблює основну кількість підписників, а науковці є найбільшою аудиторією цих сторінок.

За допомогою представництва в соціальній мережі НБ МДУ вирішує низку важливих завдань, пов'язаних як із підвищенням ефективності комунікації, так і здійсненням своїх безпосередніх функцій. Серед основних цілей представництва бібліотеки у Facebook можна виділити наступні:

- інформування про діяльність бібліотеки: виставки, надходження нової літератури та комунікативні заходи (університетські, міські та всеукраїнські конференції та семінари, всеукраїнські та світові челенджі, екскурсії, круглі столи тощо);

- реклама бібліотечно-інформаційних продуктів та послуг, онлайн-ресурсів;

- підвищення інтересу цільової аудиторії до самої бібліотеки;

- збільшення звернень на сайт бібліотеки та сторінки НБ МДУ в соціальних мережах;

- формування нового іміджу бібліотеки, пріоритетом якої стає соціальне значення бібліотечної діяльності;

- скорочення часу на отримання зворотного зв'язку.

Наукова бібліотека МДУ використовує різноманітні засоби для досягнення поставлених цілей, зокрема:

- дотримання контент-плану: публікація обов'язкового контенту (оголошення, нові надходження, корисні дати) та необов'язкових постів освітнього характеру, посилення на авторські блоги співробітників наукової бібліотеки тощо;

- кросспостінг: розміщення актуальних повідомлень одночасно на різних сторінках бібліотеки у Facebook та у різних соціальних мережах;

- інформування читачів НБ МДУ про заходи інформаційно-ресурсного центру «Вікно в Америку» тощо.

Отже, враховуючи неухильне зростання користувачів соціальних мереж та поглиблення тенденцій до соціалізації інформаційно-комунікаційного простору, наукова бібліотека МДУ просуває свою діяльність в такі соціальній мережі як Facebook. SMM діяльність є невід'ємною складовою цього процесу, оскільки на сьогодні важливість утримання інтересу до діяльності бібліотеки – непросте завдання, а продумана та виважена SMM стратегія у соціальних мережах покликана забезпечити своєчасний зворотній зв'язок, виявити найбільш комфортний формат співпраці з читачем.

Література

1. Бібліотека науковцюю URL: <https://www.facebook.com/biblio.nauk/>.
2. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету. URL: <https://www.facebook.com/nbmdu/>.

3. Поперечна Л. Social media marketing Сторінка бібліотеки у Facebook. URL: <https://www.slideshare.net/lidiapoperechna/smm-48786427>.

4. Соціальна мережа Facebook для бібліотекарів та бібліотек : практичний poradnik / Департ. культ. і туризму Харк. облдержадмін., Харк. обл. універс. наук. б-ка; ред.-уклад. М.М. Самойлова. Харків: ХОУНБ, 2016. URL: <http://library.kharkov.ua/libdruk/LibKh-00000000223.pdf>.

5. Facebook та Instagram в Україні.PlusOne: website. URL: [https://plusone.com.ua/research/Facebook%20%D1%82%D0%B0%20Instagram%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20\(%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202019\).pdf](https://plusone.com.ua/research/Facebook%20%D1%82%D0%B0%20Instagram%20%D0%B2%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%20(%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202019).pdf).

6. Window on America Mariupol. URL: <https://www.facebook.com/woamariupol/>.

УДК 069.4(477.62-2Мар)

Т. О. Черниця
/ м. Маріуполь /

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У МУЗЕЙНІЙ ПРАКТИЦІ

У доповіді аналізується досвід Маріупольського краєзнавчого музею (МКМ) щодо використання власного інформаційного ресурсу в музейній практиці. В процесі підготовки доповіді були використані матеріали сайту МКМ [1].

Сьогодні існують тисячі сайтів, розроблених різними музеями по всьому світу, які відрізняються один від одного як змістом так і якістю виконання. Наприклад, сайт може представляти короткий (3–4 рядки) опис музею, який включає назву, адресу та контактні координати або ж мати вигляд популярного путівника по музею, виконаного за всіма правилами мультимедійної технології, з відповідним дизайном. Зміст такого сайту зазвичай включає: інформацію про роботу музею, історію музею, опис колекції музею, опис експозиції музею, інформацію про виставкову діяльність, освітні програми, відомості про наукову діяльність, пошукову систему гостьову книгу тощо.

Маріупольський краєзнавчий музей – провідна державна музейна установа на Південному Сході України. У складі музею працюють відділи: природи Українського Приазов'я, історії дорядянського періоду, історії радянського періоду, історії сучасної України, фондів, науково-методичний, науково-просвітницький, реставраційний, наукова бібліотека. Музей має філії: Музей народного побуту, Музей історії та етнографії греків Приазов'я (сmt. Сартана), Художній музей імені А. І. Куїнджі [2].

Музей має сім експозиційних залів, наукову бібліотеку, фонд якої становлять 17 тисяч книг. У фондах МКМ зберігається понад 53 тисячі

експонатів, у тому числі речові, образотворчі, письмові (рукописні та друковані), нумізматичні, археологічні, фотодокументальні, природні та інші.

Писемні джерела – рукописні та друковані, зберігає відділ фондів музею; загальна кількість одиниць зберігання – 14977, зокрема за хронологією: з кінця XVII ст. – документи на папері – 6386 одиниць, фотодокументи – 8515 одиниць, фонодокументів – 76 одиниць.

Напрямки діяльності МКМ: науково-дослідна, науково-збиральницька, науково-фондова, науково-експозиційна, науково-просвітницька, збереження пам'яток природи та культурної спадщини Українського Приазов'я.

Основні завдання Маріупольського краєзнавчого музею: пошук, дослідження та подальше експонування історичних, природних та культурних надбань з залученням громадян, просвітницька та освітня діяльність, популяризація краєзнавчої, науково-дослідної діяльності, організація експедицій.

Музей має чотири експозиційних відділи: відділ природи, відділ історії дорядянського періоду, відділ історії радянського періоду, відділ історії сучасної України.

Музей має постійно діючу експозицію, яка висвітлює природні умови південній частині Донецької області та історію краю, починаючи з первісних часів і до наших днів. В експозиції музею можна одночасно побачити все розмаїття флори, фауни даного регіону, яка зазнала значних змін під дією антропогенних факторів цивілізації. Експозиція історії краю ілюструє етапи її розвитку від давніх часів до сьогодення.

Музей має власний інформаційний ресурс, тобто свій сайт – <http://museum.marsovet.org.ua>.

Проаналізуємо основні елементи управління сайтом музею:

- інформація про музей, а саме дані про адміністрацію музею, адреса музею, інформацію про історію музею;
- інформація про історію музею містить усі хронологічні дані від його заснування до сучасності;
- інформація для відвідувачів містить тематику екскурсій і лекцій музею, відомості про бібліотеку музею, вартість білетів та послуг музею;
- інформація про філіали музею;
- інформація про співробітництво музею містить в собі історію Маріупольського краєзнавчого товариства;
- інформація про видання, новини та виставки музею.
- інформаційний ресурс надає користувачам доступ до фотогалереї музею.

Сайт має такі переваги, як забезпечення зворотнього зв'язку, зручний інтерфейс, постійне оновлення інформації шляхом своєчасного анонсування музейних подій, розміщення нових аналітичних статей та досліджень окремих музейних експонатів, а також додавання нових розділів. Відвідувач може отримати поглиблену інформацію про події, здійснити віртуальну екскурсію по музею за допомогою електронного путівника тощо. Оновлення робляться для того, щоб постійно актуалізувати увагу до сайту потенційних

відвідувачів, зацікавлювати їх появою чергових новинок, культурно-масових подій.

Для вдосконалення роботи сайту можна також додати до нього карту розташування музею, зробити роботу сайту на трьох мовах (українська, російська, англійська), зробити на сайті віртуальний 3 D тур.

Таким чином, структура інформаційного ресурсу Маріупольського краєзнавчого музею відповідає основним відомим вимогам та створено відповідно поставленим інформаційним та технічним завданням. Цей ресурс робить музею якісну рекламу, яка виведе зберігачів і популяризаторів культурних цінностей краю на новий рівень спілкування зі своїми відвідувачами.

З метою вдосконалення роботи МКМ доцільно створити інформаційні канали комунікації, які могли б виступати як ефективний інструмент пошуку партнерів і взаємодії з ними в рамках спільних музейних програм і проектів. Прикладом таких інформаційних каналів може бути створення загальних порталів доступу до інформаційних ресурсів, електронне переписування, обмін ідеями під час телеконференцій, взаємне оперативне консультування, дистанційна розробка і координація планів спільних дій – все це активізує технологічні процеси, зміцнює і розширює палітру партнерських взаємин між музеями окремого регіону або навіть на рівні зарубіжжя.

Поруч з інформаційним порталом музею у вигляді сайту, існує багато інших технологій, які зацікавлять відвідувачів, та які можуть стати інструментом його розвитку. З цією метою можна використати нові інформаційні технології, які значно активізують видавничу діяльність музеїв та прискорять процес публікації наукових (монографії, каталоги) і популярних (путівники, енциклопедії) видань, який здійснюється на електронних носіях.

Електронні публікації створюються із застосуванням технології мультимедіа (основні характеристики – гіпертекст і інтерактивність, компоненти – текст, звук, відео, анімація) в статичному (CD-ROM, DVD) і динамічному (публікації в інтернеті) вигляді.

Отже, нові інформаційні технології та інформаційні ресурси забезпечують МКМ низку переваг. Серед них, зокрема, такі:

- завдяки інтерактивності веб-сайту музею його працівники мають можливість надавати низку пошукових, інформаційно-консультативних та експертних послуг численним користувачам глобальної мережі Інтернет;

- при наявності електронних каталогів і баз зображень музейних предметів вирішення багатьох дослідницьких і популяризаційних (зокрема видавничих) завдань стає можливим з використанням віртуального ознайомлення з музейним предметом;

- застосування нових інформаційних технологій значно активізує видавничу діяльність музеїв і прискорить процес публікації наукових (монографії, каталоги) і популярних (путівники, енциклопедії) видань, у т. ч. на електронних носіях (DVD, SD-R);

- розширюється практика попереднього бронювання та продаж

музейних квитків, каталогів через Інтернет;

- відділ фондів, включений в локальну мережу музеїв України, не тільки стає доступним для інших музеїв, а й використовується експозиційними відділами МКМ у виробництві кінцевого музейного продукту (як матеріального – експозиційного, виставкового, поліграфічного, – так і віртуального);

- нові інформаційні технології суттєво розширюють аудиторію віртуальних відвідувачів музею, дають змогу заявити про себе, популяризують зібрання, експозиції та імідж музею в Україні та за її межами. З їх допомогою відвідувач може оперативно отримувати інформацію про нові події та музейні акції, про експоновані предмети та їх каталоги, зробити віртуальну екскурсію музеєм за допомогою електронного путівника тощо.

Таким чином, реалізація пропонованих напрямків удосконалення діяльності та впровадження нових інформаційних технологій у МКМ, забезпечить стабільний розвиток музею, розширить його можливості задовольняти запити та потреби всіх категорій населення краю та гостей, забезпечить його реконструкцію, модернізацію й технічне оснащення, підвищить ефективність всіх напрямів діяльності музеїв, включаючи інноваційні розробки, що сприятливо відобразиться на культурному середовищі Маріуполя.

Необхідно суттєво збільшити інформаційні контакти Маріупольського краєзнавчого музею з іншими музейними установами України в питаннях вдосконалення всіх складових, музейної справи в сучасному інформаційному суспільстві. Для цього прислужаться менеджмент, маркетинг, фандрейзинг, Паблік Рілейшнз (PR) тощо.

Література

1. Маріупольський краєзнавчий музей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kraeved.dn.ua>.

2. Музеї України: Довідник / Міністерство культури і мистецтв України. – К.: Задруга, 1999. – 130 с.

УДК 027.7(477)

А. П. Шакула
/ м. Маріуполь /

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК УНІВЕРСИТЕТІВ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ДОСВІД НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

За умов глобалізації сучасна вища освіта не може здійснювати свою діяльність та формувати подальші стратегії розвитку без урахування міжнародного рівня конкуренції. Вагомим фактором забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної вищої освіти є її інтернаціоналізація,

яка забезпечує доступ до джерел світових знань, передбачає інтеграцію наукових здобутків закладу вищої освіти до єдиного міжнародного освітньо-наукового простору, академічну мобільність, міжнародне партнерство і співробітництво в реалізації спільних науково-дослідних проектів і освітніх програм. Національні стратегії інтернаціоналізації вищої освіти розробляються на державному рівні, але важлива роль в реальній реалізації цього процесу належить саме університетам, які також розробляють власні стратегії інтернаціоналізації своєї діяльності [3], [1].

У Маріупольському державному університеті (далі – МДУ) майже з перших років існування одним із пріоритетних напрямків діяльності було визначено розвиток міжнародної співпраці, що дозволяє в комплексі вирішувати питання освітньої та науково-дослідної спрямованості, зміцнювати матеріально-технічну базу та кадровий потенціал університету. МДУ одним з перших закладів вищої освіти країни у 2004 році підписав Велику Хартію університетів, яка визначила основні принципи розвитку сучасного європейського університету й спільну політику у сфері освіти і науки [2]. МДУ плідно співпрацює з міністерствами освіти та міністерствами закордонних справ, дипломатичними службами, провідними університетами, державними та громадськими організаціями, фондами багатьох зарубіжних країн. За майже 30 років існування університету було підписано понад 110 міжнародних договорів про співпрацю, результатом участі у програмах академічної мобільності різних років стала можливість для понад 4150 студентів МДУ навчатись та стажуватись в університетах 25 країн світу.

Університет є постійним членом авторитетних міжнародних організацій: Мережі Середземноморських університетів, Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи, Європейської організації публічного права, тощо. Все це сприяє розширенню наукових, освітніх та культурних зв'язків, інтернаціоналізації освіти та підвищенню якості підготовки спеціалістів [1],[2].

Наукова бібліотека МДУ, окрім свого головного завдання – документального і інформаційного забезпечення навчальної та наукової діяльності університету, приймає безпосередню та активну участь в процесах інтернаціоналізації освіти університету за наступними напрямками:

- сприяння впровадженню сучасних світових стандартів вищої освіти в освітньо-наукову діяльність університету;
- сприяння інтеграції науки університету до світового наукового простору;
- участь у міжнародному проекті «Вікно в Америку».

Університетська система забезпечення академічної доброчесності є однією з ключових складових внутрішньої системи забезпечення якості у закладах вищої освіти, яка визначає визначені світовою спільнотою стандарти здійснення освітньо-наукової діяльності здобувачами вищої освіти і співробітниками університету. Наукова бібліотека МДУ активно задіяна в системі забезпечення академічної доброчесності університету у наступних її складових:

- інструктивно-консультативне супроводження через створення ресурсу «Академічна доброчесність» на сайті бібліотеки <http://slibr.mdu.in.ua/>;
- проведення на факультетах тижнів академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти;
- підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників шляхом проведення лекцій з академічної доброчесності в рамках «Школи педагогічної майстерності» та на курсах підвищення кваліфікації, що діють на базі МДУ.

Сучасні університетські бібліотеки є невід'ємною складовою системи наукової комунікації закладу вищої освіти, виступаючи «посередником у процесі поширення наукового знання, що генерується університетами, починаючи від інформаційного супроводу його створення, до поширення та використання» [4]. З самого початку існування наукового видання університету «Вісник Маріупольського державного університету» (далі - «Вісник МДУ») бібліотека була безпосередньо задіяна в його організації, і зараз проводить постійну роботу, спрямовану на його інтеграцію до світового наукового простору за наступними напрямками:

- інтеграція до наукометричних баз даних та пошукових систем, які надають оцінку якості виданням, відстежують цитування опублікованих робіт, складають рейтинги публікацій авторів та наукових установ;
- надання повнотекстового доступу до серій «Вісник МДУ» за допомогою зарубіжних електронних бібліотек, наукової періодики та репозитаріїв;
- розміщення інформації про серії видання у світових бібліографічних базах даних.

Наразі серії «Вісник МДУ» представлені у міжнародних базах даних Index Copernicus (Польща), Research Papers in Economics (RePEc) (Іспанія); у пошуковій системі Bielefeld Academic Search Engine (BASE) (Німеччина); у міжнародних реєстрах Registry of Open Access Repositories (ROAR), The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR) (Великобританія); у світових каталогах Ulrich's Periodicals Directory (США), OCLC WorldCat (США); у пошуковому сервісі Crossref (США); на централізованій платформі Scilit (Швейцарія).

За ініціативою бібліотеки та з метою підвищення якості наукової комунікації і рейтингу університету, подальшої інтеграції університетської науки до світового наукового простору у 2016 році було створено Електронний інституційний репозитарій Маріупольського державного університету (eLR MSU) <http://repository.mdu.in.ua/>, який включено до міжнародних реєстрів Великобританії Registry of Open Access Repositories (ROAR), The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR). Це електронний архів для зберігання, накопичення та надійного відкритого доступу до результатів університетських наукових досліджень, праць науковців та всієї університетської спільноти, який є «основою оцінювання вагомості навчального закладу» [5]. Наразі репозитарій складається з авторських колекцій науковців університету, містить розділи «Вісник

Маріупольського державного університету», «Видання наукової бібліотеки МДУ», «Матеріали конференцій, круглих столів» та ін.

У структурі МДУ, спільно з міжнародними партнерами, створені та діють Інститут україно-грецької дружби та елліністичних досліджень, Представництво Європейської організації публічного права, Італійський, Польський, Ізраїльський, Китайський культурні центри та ін. У 2018 році, за сприянням та фінансової підтримки Посольства США в Україні, на базі бібліотеки було відкрито інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Америку» («Window on America Mariupol»), який є осередком американської культури в Маріуполі з потужним англомовним фондом та електронними інформаційними ресурсами. Центри «Вікно в Америку» є результатом спільного проекту між американським урядом та українськими бібліотеками, що сприяють взаєморозумінню між народами США і України та надають безкоштовну допомогу у вивченні англійської мови. Організаторами роботи центру та її координаторами з Посольством США в Україні є співробітники бібліотеки, які проходять тренінги та відвідують семінари у Американському домі (Київ). Наразі у Центрі працюють 4 англомовних клуби для мешканців міста, молоді, дітей (English Speaking Movie Fans Club, English Speaking Club Teens, English Speaking Club Kids), а також Ар-майстерня творчих ідей. Він є місцем зустрічі та спілкування з носіями англійської мови, з випускниками міжнародних програм, місцем проведення форумів, семінарів, лекцій, фотовиставок та інших інформаційних, науково-комунікативних та культурних заходів. Так, у Центрі відбувся Форум «Відкритий світ» з питань децентралізації в Донецькій та Луганських областях, засідання Української академії лідерства в рамках Всеукраїнського молодіжного форуму «Кожне завтра розпочинається вже сьогодні» тощо. За час діяльності центр відвідало близько 20 зарубіжних делегацій, у тому числі на чолі з Надзвичайними і Повноважними Послами США, Італійської Республіки, Франції в Україні, директором Британської Ради, аташе з питань культури Відділу культури Посольства Великої Британії та ін.

Таким чином, діяльність бібліотек університетів в умовах інтернаціоналізації вищої освіти носить багатоаспектний характер і лежить у навчальній, науковій і міжнародній площині діяльності своїх університетів, що обумовлює «важливе місце університетських бібліотек ... у світовому науково-інформаційному просторі» [6] та посилює конкурентоспроможність університетів.

Література

1. Балабанов К.В. Міжнародна діяльність як умова конкурентоспроможності університетів України (Досвід Маріупольського державного університету) / К.В.Балабанов //Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи: матер. II міжнар. наук.-практ. конф., м.Маріуполь, 18-19 квітня 2018 р. – Маріуполь: МДУ, 2018. – С.15- 18. – Режим доступу: http://91.250.23.215:8080/jspui/bitstream/123456789/519/1/internatsionalizatsiia_2018.pdf.

2. Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності сучасного університету: кол. моногр./за науковою ред. К.В.Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2017. – 430с.

3. Сацик В.І. Ключові фактори становлення конкурентоспроможності університетів /В.І.Сацик //Економіка України. – 2013.-№5.- С.75-76.

4. Бурова І.В. Інтеграція університетських наукових видань до світового наукового простору / І.В.Бурова // Науково-дослідна діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету : матер. IV науково-методичного семінару. 25 лютого 2016 р. / ред. А.П.Шакула. – Маріуполь : МДУ, 2016. – С.18 – 23. – Режим доступу : http://slibr.mdu.in.ua/olderfiles/vudannja_statti/ndd_NB_MDU_2016_018-023.pdf.

5. Левченко Н.П. Вплив інституційного репозитарію на рейтинг вищого навчального закладу / Н.П. Левченко // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матер. Всеукр.наук.-практ. конф., 16 – 19 червня 2015 р., м. Івано – Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. – С.172 – 177. – Режим доступу: http://www.library.univ/kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2015-5.pdf/.

6. Янковський С.В., Дейниченко О.В. Роль університетської бібліотеки у формуванні іміджу ВНЗ у світовому науковому просторі / С.В.Янковський. О.В.Дейниченко//Інтернаціоналізація як фактор конкурентоспроможності сучасного університету : зб. мат. міжнар. наук.-практ. конф., м.Маріуполь: 25-26 трав.2017 р./гол.ред.К.В.Балабанов.-Маріуполь:МДУ,2017.-С.181-183. – Режим доступу: http://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/516/3/internatsionalizatsiia_2017.pdf.

УДК 025.2

М. А. Шенец

/ г. Минск, Республика Беларусь /

**СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ КОМПЛЕКТОВАНИЯ ФОНДОВ
НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАТИЗАЦИИ
(НА ПРИМЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО УЧРЕЖДЕНИЯ
«ЦЕНТРАЛЬНАЯ НАУЧНАЯ БИБЛИОТЕКА ИМЕНИ ЯКУБА
КОЛАСА НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК БЕЛАРУСИ»)**

Внедрение ИКТ в библиотечно-информационную сферу открыло новую эру комплектования фондов. Появились:

- новые источники комплектования: коллекторы, сетевые магазины, издательские сайты;
- новые способы комплектования: доступ к электронным базам данных, создание цифровых копий;
- новые средства ведения комплектования: электронная почта, сканеры и т.д. [1, С. 36].

Это позволяет решать вопросы прямо с рабочего места. С помощью Интернета можно оперативно узнать о наличии интересующих изданий в издательстве, сравнить цены в разных издательствах и приобрести интересующие экземпляры по более низким ценам.

На сегодняшний день активно ведется подписка на электронные издания. В связи со снижением финансирования библиотек наиболее выгодным вариантом представляется электронная подписка на издания. Издательства стали предлагать электронные версии своих изданий.

Также популярностью пользуются и онлайн-ресурсы. Библиотеки закупают базы данных в соответствии с профилем комплектования и запросами пользователей. Это позволяет изучать зарубежный научный опыт и делиться своими научными разработками.

В связи с использованием электронных ресурсов возникают самые различные вопросы: организационные, юридические, финансовые, управленческие, в том числе, и по авторскому праву и интеллектуальной собственности.

Также речь идет об использовании для автоматизации библиотечной и информационной деятельности облачных технологий. В настоящее время в мире существует большое количество облачных сервисов, которые предоставляют услуги в различных сферах деятельности, в том числе и библиотечной. Обладая лишь терминалами, подключенными к облачному комплексу информационно-технологических систем через Интернет, библиотеки смогут использовать в своей деятельности современную полнофункциональную АБИС и другие программные продукты [2].

В Беларуси облачные технологии только начинают использоваться в библиотечной сфере. Так Центральная научная библиотека НАН Беларуси перенесена на облачную платформу Национального центра грид-технологий, который функционирует в Объединенном институте проблем информатики Национальной академии наук Беларуси. Пока облачная технология используется для обеспечения сохранности данных и технологий. В целом опыт использования такой платформы в Беларуси в настоящее время отсутствует [1, С. 37].

Главной целью информатизации библиотечных процессов является полное и оперативное информационное обеспечение научного процесса, за счет формирования и использования информационных ресурсов различной генерации, на основе внедрения новых информационных и телекоммуникационных технологий.

Из-за высокой стоимости печатных вариантов периодических изданий, начиная с 2015 года, библиотека закупает их в электронном виде. В электронный реестр заносятся электронные издания, которые составляют существенную часть фонда. В 2020 году подписка ведется на 83 названия журналов.

Для экономии денежных средств было принято решение о том, что академические журналы, которые выходят в издательстве «Беларуская навука», покупать непосредственно в издательстве по мере выхода номеров.

В Институте физики НАН Беларуси библиотека приобретает периодическое издание «Журналы прикладной спектроскопии» (9 комплектов).

В 2019 году библиотека заключила лицензионные соглашения с издающими организациями, что позволило организовать для пользователей библиотеки доступ к 135 отраслевым пакетам, включающим:

– 1 026 212 полнотекстовых документов, из которых 30 106 книг, 77 106 журналов (15 708 журналов по подписке, и в дополнение к основной подписке предоставляется доступ Open Access Titles – 61 398 журналов), 919 тыс. диссертаций и авторефератов;

– реферативные базы данных по цитированию Scopus и Web of Science;
– справочно-библиографические материалы баз данных SciFinder, SpringerMaterials, MethodsNow, PatentPak;

– электронные версии справочников, энциклопедий, словарей по различным отраслям знаний (например, Landolt-Bornstein Database – электронная версия 400 томов справочника Лэндольта-Бернштейна по химическим и физическим свойствам материалов) [3, с. 54].

Значительное место в комплектовании фондов ЦНБ НАН Беларуси занимают электронные информационные ресурсы. Поступление ЭИР фиксируется в Электронном реестре.

Центральная научная библиотека им. Якуба Коласа НАН Беларуси обеспечивает возможность доступа к электронным ресурсам крупнейших научных издательств и научных сообществ мира. Они представлены полнотекстовыми и реферативными научными базами данных.

Таким образом, можно отметить, что в условиях информатизации процесс комплектования изменяется. Появляются программные средства, которые упрощают данный процесс и снижают временные затраты на первичную обработку документов. Внедрение ИКТ в библиотечно-информационную сферу открыло новую эру комплектования фондов. Появляются новые источники, способы комплектования, средства ведения комплектования.

Для экономии места для хранения документов, оперативность предоставления информации пользователям и экономии финансовых средств библиотеки оформляют подписки на отечественные и зарубежные базы данных, также по некоторым актуальным вопросам генерируют собственные базы данных. Также стоит отметить, что хорошо налаженный международный обмен изданиями остается экономически выгодным источником комплектования библиотек, который позволяет изучать опыт зарубежных ученых, а также содействует налаживанию международных научных и культурных связей.

Литература

1. Богданова, И. Ф. Онлайн-сервисы современных библиотек / И. Ф. Богданова, Н. Ф. Богданова // Сборник научных статей XIX Объединенной конференции «Интернет и современное общество», Санкт-Петербург, 22–24 июня 2016 г. / [ред. Борисов Н. В., Бершадский А. М., Горубнов-Посадов М. М., Толстикова И. И., Чугунов А. В.] – Санкт-

Петербург, 2016. – С. 24– 40.

2. Серова, О. В. Качество услуг в электронной среде и новые сервисы / О. В. Серова // Библиосфера. – 2009. – Вып. 1. – С. 27–32.

3. Отчет о работе Центральной научной библиотеки имени Якуба Коласа Национальной академии наук Беларуси за 2019 год : обсужден и одобрен на ученом совете библиотеки протоколом № 1 от 10.02.2020 / Национальная академия наук Беларуси, Отделение гуманитарных наук и искусств, Государственное учреждение Центральная научная библиотека имени Якуба Коласа. — Минск : [б. и.], 2020. — 77 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Акульшина Алла Вікторівна	заступник директора науково-технічної бібліотеки ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь
Андрєєва Леся Сергіївна	завідувач сектору комплектування відділу комплектування та наукової обробки документів наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Бадасен Ирина Исидоровна	директор Музея истории Мариупольского металлургического комбината имени Ильича, г. Мариуполь
Бадасен Исидор Георгиевич	студент IV курса ОС «Бакалавр» специальности «Среднее образование. История» Мариупольского государственного университета, г. Мариуполь
Бойко Дар'я Віталіївна	бібліотекар I категорії інформаційно-бібліографічного відділу наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Бугас Олена Олександрівна	завідувач художньою частиною Комунального культурно-освітнього закладу «Курахівський міський центр культури і дозвілля», студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Курахове
Бурова Інна Валеріївна	завідувач інформаційно-бібліографічного відділу наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Гагаріна Наталя Анатоліївна	провідний бібліотекар організаційно-методичного відділу комунальної установи «Міська централізована бібліотечна система», м. Маріуполь
Дейниченко Олена Василівна	завідувач відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, член Національної спілки краєзнавців України, м. Маріуполь
Ковтуненко Наталя Олександрівна	завідувач відділу комплектування та наукової обробки документів наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Козлюк Екатерина Игоревна	ведущий библиограф государственного учреждения «Национальная библиотека Беларуси», магистрантка специальности «Библиотечно-информационная деятельность» учреждения образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск (Республика Беларусь)
Лісогор Вікторія Олександрівна	директор комунальної установи «Міська централізована бібліотечна система», м. Маріуполь

Луханіна Ірина Анатоліївна	завідувач науково-редакційного сектору відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Люцко Наталія Михайлівна	ведущий редактор государственного учреждения «Национальная библиотека Беларуси», магистр педагогических наук, исследователь, г. Минск (Республика Беларусь)
Марченко Надія Григорівна	завідувач відділу формування фондів та організації каталогів комунальної установи «Міська централізована бібліотечна система», м. Маріуполь
Назар'єва Світлана Володимирівна	заступник директора наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Натяма Світлана Володимирівна	завідувач відділу зберігання фондів наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Орлюк Светлана Александровна	заведующая отделом детского филиала государственного учреждения культуры «Гродненская областная научная библиотека им. Е. Ф. Карского», магистрантка факультета информационно-документных коммуникаций учреждения образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Гродно (Республика Беларусь)
Пасинкова Олена Валеріївна	директор науково-технічної бібліотеки ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь
Сергієнко Анастасія Валентинівна	старший викладач кафедри інформатики ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», консультант-аналітик сайту pstu.edu, м. Маріуполь
Силенко Наталія Георгіївна	провідний бібліотекар абонементу навчальної літератури наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Черниця Тетяна Олександрівна	зберігач фонду народного грецького пошуково-дослідницького фольклористичного гуртка «Бир Тайфа» комунальної установи «Центр культури і дозвілля сел. Старий Крим», студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Шакула Алла Павлівна	директор наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь
Шенец Марія Александровна	библиотекарь Центральной научной библиотеки имени Якуба Коласа Национальной академии наук Беларуси, магистрантка специальности «Библиотечно-информационная деятельность» учреждения образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск (Республика Беларусь)

ЗМІСТ

Л. С. Андрєєва

Електронна періодика у системі наукової комунікації

3

И. И. Бадасен, И. Г. Бадасен

Основные направления деятельности культурно-информационного центра
Мариупольского металлургического комбината имени Ильча

6

Д. В. Бойко

Вплив ведення наукових профілів вчених у системі Google Scholar
на рейтинг університету

9

О. О. Бугас

Бібліотека в сучасному інформаційному просторі

13

І. В. Бурова

Діяльність наукової бібліотеки Маріупольського державного університету
у підготовці наукових видань щодо включення до оновленого Переліку
фахових видань України

15

Н. А. Гагаріна

Соціальні мережі як ефективний канал комунікації бібліотеки

20

О. В. Дейниченко

Тематична база даних з перейменування топонімів – важливий краєзнавчий
ресурс в системі інформаційної комунікації сучасної бібліотеки

24

Н. О. Ковтуненко

Оновлюваність фондів наукової бібліотеки Маріупольського державного
університету: основні тенденції

28

Е. И. Козлюк

Концептуальные основы определения понятия «международная
коммуникация специалистов библиотечно-информационной сферы»

31

В. О. Лісогор

Трансформація публічних бібліотек Маріуполя

36

І. А. Луханіна

Інституційний репозитарій як інформаційний ресурс відкритого доступу

39

Н. М. Люцко

Особенности подготовки специалистов в области кваліметрії для
университетских библиотек Республики Беларусь

42

Н. Г. Марченко

Проблеми політики комплектування бібліотек

45

С. В. Назар'єва

Бібліотека – соціальна інфраструктура майбутнього

48

С. В. Натяма

Збереження фондів: історія питання

51

С. А. Орлюк

Популяризація книги и чтения в детском филиале Гродненской областной
научной библиотеки им. Е. Ф. Карского

57

А. В. Сергієнко, О. В. Пасинкова, А. В. Акульшина

Формування бібліографічного покажчика праць вчених ПДТУ

60

Н. Г. Силенко

Сторінка бібліотеки у Facebook як елемент SMM діяльності на прикладі
наукової бібліотеки Маріупольського державного університету

64

Т. О. Черниця

Інформаційні ресурси маріупольського краєзнавчого музею
та їх використання у музейній практиці

66

А. П. Шакула

Діяльність бібліотек університетів в умовах інтернаціоналізації вищої освіти
(Досвід наукової бібліотеки Маріупольського державного університету)

69

М. А. Шенец

Современные тенденции комплектования фондов научной библиотеки
в условиях информатизации (на примере Государственного учреждения
«Центральная научная библиотека имени Якуба Коласа Национальной
академии наук Беларуси»)

73

Відомості про авторів

77

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головний редактор Ю. С. Сабадаш

Упорядник С. Янковський

Наукове видання

Феномен бібліотек у сучасному світі

Всеукраїнська науково-практична конференція
30 вересня 2020 року

Маріупольський державний університет

Збірник матеріалів
У 3 частинах

Частина II

Комп'ютерна верстка:
Янковський С. В.,
Дейниченко О. В.

Підписано до друку 23.10.2020 Зам. 160/17
Обсяг 5,25 друк. арк. Формат 60x84/16. Тир. – 150

Редакційно-видавничий відділ Маріупольського державного університету.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК №4930 від 07.07.2015 р.
87548, Маріуполь, пр. Будівельників, 129